

*žene u crnom
beograd*

Izveštaj

**januar,
februar, mart i april
2024.**

Kao i do sada, donosimo kratak izveštaj o aktivnostima Žena u crnom u navedenom periodu a ukoliko vas zanimaju opširnije informacije, možete ih naći na našem web-sajtu www.zeneucrn.org ili nam se obratite putem mail: office@zeneucrn.org

Unapred se solidarno zahvaljujemo na razumevanju..

januar, februar,
mart i april
2024.

IZVEŠTAJ

Kao i do sada, donosimo kratak izveštaj o aktivnostima Žena u crnom u navedenom periodu a ukoliko vas zanimaju opširnije informacije, možete ih naći na našem web-sajtu www.zeneucrnom.org ili nam se obratite putem mail: office@zeneucrnom.org

Unapred se solidarno zahvaljujemo na razumevanju.

Ulične akcije:

Ulične akcije: U ovom izveštajnom periodu organizovale smo deset (10) akcija, a takođe smo aktivno učestvovala i u drugim uličnim akcijama:

- komemoracije/obeležavanje važnih datuma zločina počinjenih u naše ime
- feminističke, antifašističke, antiratne, antirasističke, antimilitarističke...

KOMEMORACIJE/OBELEŽAVANJE VAŽNIH DATUMA ZLOČINA POČINJENIH U NAŠE IME, KAO I DRUGIH ZLOČINA NAD CIVILNIM STANOVNIŠTVOM, TOKOM I NAKON RATOVA, NA PROSTORU BIVŠE JUGOSLAVIJE:

Prijepolje, 27. februar

Prijepolje, 27. februar – Sećanje na žrtve zločina u Štrpcima

- ispred spomen ploče u Prijepolju, obeležena je 31. godišnjica od zločina u Štrpcima. Aktivistkinje Mreže ŽUC-a iz Prijepolja i Priboja, zajedno sa porodicama žrtava odale su počast žrtvama zločina u Štrpcima.

Tuzla, 27. februar

Tuzla, 27. februar – Ramiz Berbić, aktivista Mreže ŽUC-a organizovao je stajanje u centru Tuzle povodom 31. Godišnjice od zločina u Štrpcima.

Beograd, 23. april

Beograd, 23. april "Zašto?"– povodom 25. godišnjice ubistva 16 radnika u Radio Televizije Srbije/RTS-a u Nato bombardovanju (1999.), u znak saosećanja i solidarnosti sa porodicama ubijenih a ispred spomenika **Zašto?** u Tašmajdanskom parku, četrnaest (14) aktivista/kinja Mreže ŽUC-a (Beograd i Leskovac), kao i aktivistkinje iz BiH (Srebrenice, Tuzle, Sarajeva, Foče) i iz Hrvatske (Zagreba, Novske su učestvovala su 23. aprila na komemorativnom skupu, u 2:06.

FEMINISTIČKE, ANTIFAŠISTIČKE, ANTIRATNE, ANTIRASISTIČKE, ANTIMILITARISTIČKE AKCIJE:

U ovom periodu organizovale smo sledeće ulične akcije:

Beograd „Verujemo Mileni Radulović!“ – Žene u crnom su organizovale protest ispred Palate pravde u Beogradu povodom suđenja Miroslavu Miki Aleksiću, optuženom za silovanja i seksualno zlostavljanje polaznica dramskog studija 'Stvar srca' čiji je bio vlasnik. Sudski postupak protiv Aleksića je počeo u februaru 2022. godine posle više odlaganja i završenih pripremnih ročišta. Žene u crnom su dosada pratile sva ročišta, a pre svakog su organizovale protest. U ovom periodu smo održale tri (3) protesta:

- 20. februar – 7 osoba;
- 20. mart – 5 osoba;
- 22. april – 25 osoba; pored aktivistkinja Mreže Žena u crnom iz Srbije (Beograd, Leskovac, Kraljevo, Kruševac), učestvovala su i aktivistkinje iz Bosne i Hercegovine (Bratunac, Đulići, Klisa, Foča/ Sarajevo, Srebrenica); Crne Gore (Pljevlja); Hrvatske (Novska i Zagreb).

Na protestu su bili istaknuti sledeći transparenti:

- Verujemo Mileni Radulović
- Pravda za žrtve – kazna za počinioce
- Silovali su u ratu – siluju i u miru
- Silovanje je zločin
- Solidarnost

Beograd, 24. februar

Beograd, 24. februar „Stop ratu u Ukrajini! Stop ratu na Bliskom Istoku“ – povodom dve godine od početka ruske agresije na Ukrajinu, kao i izraelske agresije na Gazu, Žene u crnom su organizovale u Knez Mihailovoj ulici stajanje u crnini i ćutanju. U antiratnoj akciji učestvovalo je četrdesetak osoba (**40**) iz sledećih zemalja: Bosne i Hercegovine (Foča, Sarajevo, Tuzla, Rudo); Srbija (Beograd, Kruševac, Subotica, Valjevo, Novi Sad, Zaječar, Ruma, Leskovac i iz Hrvatske (Novska i Zagreb).

Na protestu su bili istaknuti sledeći transparenti na različitim jezicima (srpskom, engleskom, arapskom, hebrejskom, ruskom):

- Stop okupaciji
- Stop genocidu u Gazi
- Stop ubijanju Gaze
- Stop ratu na Bliskom istoku
- Stop ratu u Ukrajini
- Žene u crnom protiv rata
- Mir
- Putin – ubica
- Putin – ratni zločinac
- Aleksej Navaljni - Pamtimo

Takođe smo se pridružili 'Maršu solidarnosti sa Ukrajinom' povodom dve godine od ruske agresije u organizaciji Ruskog demokratskog društva na Trgu Republike.

Tuzla, 5. mart

Tuzla, 5. mart „Stop ubijanju žena i djece u Gazi“ – akciju je organizovao Ramiz Berbić, aktivista Mreže ŽUC-a.

Beograd, 20. mart

Beograd, 20. mart „Stop rasizmu prema izbeglicama! – povodom Međunarodnog dana borbe protiv rasizma i antisemitizma (21. mart), Žene u crnom su organizovale protest u Knez Mihailovoj ulici u Beogradu.

Na protestu su bili istaknuti sledeći transparenti:

- *Stop rasizmu prema izbeglicama*
- *Jedna rasa – ljudska rasa*
- *Solidarnost sa izbeglicama*
- *Zaustavite rat, a ne izbeglice*
- *21. mart – Dan borbe protiv rasizma*
- *Mapa sa 19 tačaka trenutnih oružanih sukoba*

Na protestu je učestvovalo petnaestak (15) aktivistkinja i aktivista.

Beograd, 20. mart“ Oduprimo se rasizmu! Stop rasizmu! Jedna rasa – ljudska rasa” – povodom Međunarodni dan borbe protiv rasizma i rasne diskriminacije Ramiz Berbić je, u koordinaciji sa Ženama u crnom Beograd stajanje u Tuzli.

SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU/TRANZICIONA PRAVDA – FEMINISTIČKI PRISTUP

Ovo je jedna od najvažnijih aktivnosti Žena u crnom. Sastoji se od mnoštvo segmenata: uličnih akcija, radionica, predavanja, stvaranje različitih modela tranzicione pravde sa feminističkog stanovišta, saradnje sa srodnim organizacijama u vidu zajedničkih akcija, (kampanja, konsultativnih sastanka).

Ženski sud – feministički pristup pravdi

Donosimo kratak izveštaj o aktivnostima Žena u crnom u vezi sa organizovanjem Ženskog suda-feministički pristup pravdi u ovom periodu. Ukoliko vas zanimaju opširnije informacije, možete ih naći na našem web-sajtu www.zeneucrnom.org i www.zenskisud.org ili nam se obratite putem mail: zeneucrnombeograd@gmail.com

Prvi Ženski sud na teritoriji Evrope, održan je u Sarajevu, od 07. do 10. maja 2015. godine, u organizaciji 10 ženskih grupa sa prostora bivše Jugoslavije (Pokret Majke enklava Srebrenica i Žepa, Fondacija Cure, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, Centar za žene žrtve rata, Centar za ženske studije, Zagreb, Hrvatska, Centar za žensko i mirovno obrazovanje Anima, Kotor, Crna Gora, Savet za rodnu ravnopravnost, Skopje, Makedonija, Ženski lobi, Ljubljana, Slovenija, Centar za ženske studije i Žene u crnom, Beograd, Srbija). Ženskom sudu je prisustvovalo više od **500** osoba iz svih zemalja bivše Jugoslavije, ali i iz: Argentine, Alžira, Palestine, Izraela, SAD, Španije, Italije, Švedske, Austrije, Belgije, Velike Britanije, itd.

U nastavku procesa Ženskog suda, Žene u crnom, Beograd koordiniraju programske i druge aktivnosti, uz podršku organizacija: Anima, Kotor (Crna Gora), Centar za žene žrtve rata, Zagreb (Hrvatska), Fondacija 'CURE', Sarajevo).

U ovom izveštajnom periodu organizovane su sledeće aktivnosti:

REGIONALNI SASTANAK ŽENSKOG SUDA – FEMINISTIČKI PRISTUP PRAVDI, 20, 21. I 22. APRIL 2024.

Na devetnaestom (**19**) regionalnom sastanku, održanom u Radmilovcu kod Beograda, učestvovalo je **25** žena: svjedokinja, organizatorke, terapeutkinja, saradnice i to iz *Bosne i Hercegovine* (Bratunac, Đulići, Klisa, Foča/Sarajevo, Srebrenica, Tuzla); *Crne Gore* (Pljevlja); *Hrvatske* (Novska i Zagreb); *Srbije* (Beograd, Kraljevo, Kruševac, Leskovac) i *Poljska* (Krakov). Program se sastojao od radionica, dinamičkih vežbi, projekcije dokumentarnih filmova itd.

Iz programa izdvajamo:

O aktivnostima u prethodnom periodu (od prethodnog sastanka decembar 2022. do aprila 2024.

(izveštavale: Staša Zajović, Mira Vilušić...)

O značajnim dešavanjima na polju pravde govore su:

Marica Šeatović, Novska/Hrvatska: 'Krajem 2023. godine Republika Hrvatska je donijela odluku o otpisu sudskih troškova članovima porodice ubijenih i nestalih civila. Međutim, odluka se odnosi i na otpis sudskih troškova osuđenim počiniocima ratnih zločina'. Marica smatra da je taj vid 'pravde' uglavnom usmeren na obeštećenje osuđenih za ratne zločine a da su civilne žrtve drugorazredne: 'U fokusu su ratni zločinci a ne žrtve. Ja sam plaćala sudske troškove u visini moje penzije, a sad mi novci koje ću dobiti (kao obeštećenje) ništa ne znače. Ipak, države je time priznala da sam pretrpela nepravdu'.

Suvada Selimović, Đulići/BiH je obavestila o novim optužnicama za ratne zločine u Zvorniku – krajem 2023. godine Tužilaštvo BiH podiglo je optužnicu protiv 11 osoba srpske nacionalnosti za ratne zločine na području Zvornika. Oni se terete da su krajem maja i početkom juna 1992. učestvovali u nezakonitom zatvaranju i nečovečnom postupanju prema 700 bošnjačkih muškaraca i dečaka.

Halida Konjo Uzunović, Foča/Sarajevo: Na Okružnom sudu u Trebinju/ BiH održan je 27. februara glavni pretres u krivičnom predmetu optuženih Milutina Đilasa i Rajka Vojvodića zbog krivičnog dela 'Ratni

zločin protiv civilnog stanovništva – ratni zločin silovanja! Na ovom ročištu u svojstvu svedokinje bile saslušana Halida Konjo Uzunović iz Foče (inače svedokinja na Ženskom sudu-slučaj Foča), kao i Ema Kuprešanin iz Foče. Obe žive u Sarajevu. Aktivistkinjama ŽUC-a iz Beograda (Violeta Đikanović, Staša Zaković i Daša Ranković), iz Kotora i Herceg Novog (Ljupka Kovačević i Ervina Dabižinović) i Ameli iz Mostara nije bilo dozvoljeno da prate suđenje zbog 'zaštite morala i demokratskog sistema', kako je naveo sudija. Halida je takođe kazala 'niko od udruženja žrtava rata iz BiH mi nije pružio podršku na suđenju i ženske NVO koje se bave seksualnim nasiljem u ratu nemaju odnos sa svedokinjama' i zahvalila na solidarnoj podršci ŽUC-a. Zaključeno je da ženske grupe u celoj regiji, sem nekih izuzetaka, nedovoljno rade na seksualnom nasiljem i u ratu i u miru i da se nasilje nad ženama uglavnom svodi na porodični kontekst.

Tokom razgovora o *strahu od novog rata na Zapadnom Balkanu*, žene su navele da žive u strahu od početka rata (1992.):

Zastrašivanje bošnjačkog stanovništva od strane policije Republike Srpske: 'Posle terorističkog napada u Moskvi, policija Republike Srpske/RS pojačala je svoje prisustvo u našim selima zbog navodnog straha od 'terorista' i sve nas to podsjeća na 1992' (Suvada); 'Sve me podsjeća na 92', kao Bošnjaci se osjećamo ugroženim u RS, čak ugroženije nego 92' – opet ćemo mi biti meta (Šehida).

Provokacije i ratno-huškačka propaganda uoči usvajanja Rezolucije Generalne skupštine o Međunarodnom danu sećanja na genocid u Srebrenici: 'Ako se izglasa ta rezolucija, strah nas je od odvajanja RS od BiH i sve to oživljala ratne traume (Šaha); 'Opet imam užasne noćne more o proživljenom u Foči. Stalno sanajm zatočenje i plašim se ćemo zakasnuti da pobjegnemo kao što se desilo 92' (1992.), užasno se bojim i niko me neće razuvjeriti da neće biti rata u BiH. Sad je druga faza – otcepljenje RS' (Halida); 'U Srbiji nikad nije vreme za rezoluciju o genocidu u Srebrenici, režim neprestano širi narativ o srpskom narodu kao žrtvi svetske zavere, tj. spoljnih ali i unutrašnjih neprijatelja i zato smo mi iz Dečjeg centra u Zaječaru i srodne NVO meta režimskih napada' (Selena).

Geopolitički kontekst – pretnje od Trećeg svetskog rata: 'Lideri na Zapadnom Balkanu koriste realne opasnosti od globalnog sukoba za očuvanje vlasti' (Sabina); 'Srbija na čelu sa A. Vučićem pravi kaos svuda u regiji, hoće da odvraći pažnju od odgovornosti za teroristički napad na Kosovu od strane njegovih kriminalaca (septembar 2023.), od izborne krađe itd. Celokupna situacija je posledica nekažnjivosti i nesuočavanja sa teretom zločina u prošlosti' (Nadežda).

Gde stojimo sada? – tokom dinamičke vežbe za zajedničko promišljanje razgovarale smo o dve teme:

Rastuća militarizacija u regiji - pretnje ponovnim uvođenjem obaveznog vojnog roka, koji je inače je ukinut u svim državama na Zapadnom Balkanu. Sve učesnice su se izjasnile protiv jer je obavezni vojni rok 'obuka za ubijanje' i slanje muškaraca na ratište kao 'topovskog mesa'. Izjasnile su se protiv militarizacije društva u vidu poslušnosti i autoritarnosti i umesto toga se zalažu za ulaganja u mir, zdravlje i obrazovanje – ništa za naoružanje.

Ženske kvote u politici – stavovi su bili podeljeni:

Za ženske kvote - važne su kao vid rodne ravnopravnosti i vidljivosti žena jer su one 'upornije, više rade za javno dobro, osetljivije su za potrebe drugih' itd.

Protiv ženskih kvota – žene koje se nalaze na pozicijama moći ne zastupaju ženske interese, već se isključivo rukovode partijskim interesima i instrukcijama partijskih vođa i zato su učinci učešća žena na mestima moći 'politički beznačajni', one su samo ukras i služe za zadovoljavanje formalnih standarda, a političarke koje su u korist ženskih interesa, partije su kažnjavale kao 'neposlušne'.

Vežba za opuštanje, zajedničku radost, bolje upoznavanje – tokom vežbe **Čarobni dućan, žene su** navodile ona ponašanja kojih se uglavnom žele se rešiti/prodati a to su: brzopletost, plahovitost, bes, brigu o drugima, nebrigu o sebi, empatiju prema drugima, manjak samopoštovanja, poslušnost u porodici, bespomoćnost, traume, krajnju otvorenost, sve godine rata, beskrajnu tugu – mrak iz devedesetih itd.

Vrednosti koje žele 'kupiti': strpljenje, staloženost, poverenje, slobodu, pravdu, samopouzdanje, mir (najviše žena se za to opredelila). U razgovoru nakon ove vežbe zaključeno je da su ženski kvaliteti (posebno briga o drugima) društveno nepriznati i potcenjeni, da žene žude za slobodom i pravdom jer žive u okruženju stalnog straha od rata, neizvesnosti, nekažnjivosti...

Ženska tombola i interaktivna izložba – protekla je u izuzetno prijatnoj atmosferi...

Ženski sud – slučaj Foča – o javnim prezentacijama će biti reči kasnije u ovom izveštaju.

'Mali Dunav' – nakon filma je organizovana zajednička posjeta zelenoj oazi, akvarijumu, naselju iz praistorije... (pored motela Radmilovac).

Ženska borba za mir i pravdu – popodnevene sesije

- **“Žanka”** – projekcija dokumentarnog filma (25 min.); autorka: **Lina Vušković**; fotografije: Marija Vidić, Marija Arandjelović, Zoran Miljković; direktor fotografije, montaža i režija: Milan Nikolić; produkcija Rekonstrukcija ženski fond (2016.). Ovaj dokumentarni film govori o **Žanki Stojanović**, majki poginulog radnika RTS-a u bombardovanju Nato-a 1999; film svedoči o Žankinoj borbi za pravdu...
- **“Solidarne majke za mir”** (32 min.): O regionalnim susretima uzajamne podrške žena – žrtava najtežih ratnih zločina iz Srebrenice, Vukovara (Hrvatska), Bele Reke, Beograda (Srbija). U filmu svedoče žene koje su svoju tragediju i bol pretvorile u zajedničku borbu za mir i pravdu. U ovom filmu, između ostalog, prikazano je učešće ‘Solidarnih majki za mir’ u obeležavanju godišnjice ubistva radnika RTS-a u Beogradu; film je uradila grupa za videoaktivizam ŽUC-a.

Žene smatraju da su filmovi pokazali ‘veličinu majki, univerzalnost bola majki, uzajamno poštovanje majki – to je pravi put pomirenja odozdo.’

Slavimo ženski otpor: Kako su žene u Poljskoj masovno glasale protiv kleronacionalističke vlasti? – govorila je Magdalena Štandara, Jagelonski univerzitet, Krakov/Poljska

Magdalena je govorila o izborima u Poljskoj, održanim oktobra 2023: *‘U Poljskoj pobedile žene, a inače postignuta je rekordna izlaznost - 74% biračkog tela.’* Govorila je o razlozima za mobilizaciju žena: *frustracija i bes, Zakon o zabrani abortusa, visoke cene itd.* Potom se osvrnula žensku ‘mobilizaciju na izborima: *‘Bilo je 27 kampanja različitih nevladinih organizacija. Izašle su žene u malim gradovima. Mlada generacija ja izašla na izbore, najviše zbog zabrane abortusa.’*

O feminističkoj etici brige – o zajedničkom ženskom aktivnom odmoru u kući Seka na Braču

razgovor je vodila Mira Vilušić.

Pogrešno upisane – interaktivna pozorišna predstava koju je osmislila i vodila **Selena Ristić**, dramska umetnica, aktivistkinja 'Dečji centar', Zaječar izvedena je nakon večere. U predstavi je desetak učesnica sastanka na izvanredan način predstavile tekstove o nasilju nad ženama u raznim kontekstima, ali i o otporu žena.

Završna sesija je bila posvećena dogovorima o aktivnostima u narednom periodu.

22. april

22. april – Zajedničko učešće na protestu „Verujem Mileni Radulović“ (opširnije u rubrici 'Ulične akcije') i **23. april** – učešće na 25. godišnjici ubistva radnika RTS-a (opširnije u rubrici 'Ulične akcije').

Feministička etika brige i odgovorosti – posete aktivistkinja ŽUC-a svedokinjama (ŽS Sarajevo), mirovni susreti razmene i saradnje u regiji - podrška žrtvama:

28. i 29. januar;
5. i 6. mart i 16. i 17. april

- **28. i 29. januar; 5. i 6. mart i 16. i 17. april** – susreti sa ženama iz udruženja žrtava genocida u Srebrenici iz Tuzle i Srebrenice, koje zajedno sa aktivistkinjama ŽUC-a pratile suđenje za zločin u Kravici.

11. februar

- **11. februar, Memorijalni centar Potočari/Srebrenica** – zajednička poseta Memorijalnom centru, susret sa ženama Srebrenice smeštenim u Centru za starija lica 'Hatidža Mehmedović', otvorenom sa namerom da srebreničke majke, koje su ostale bez srodnika, budu zbrinute u starosti. U ovom susretu je učestvovalo četrdesetak (**40**) osoba, uglavnom žena: pored žena Srebrenice (svedokinje na ŽS itd.), aktivistkinja ŽUC-a iz Beograda i Leskovca, učestvovala i žene iz udruženja 'Anima' Đulići/BiH, kao i iz Novog Pazara. U okviru programa organizovane su razne aktivnosti: druženje uz tombolu u Bosanskoj sobi; uručivanje albuma fotografija; zajedničko čitanje tekstova o ženskoj solidarnosti; rođendansko slavlje za

18. i 19. april

- **18. i 19. april** - susret sa Majkom Mejrom Dautović iz Bihaća (BiH), koja prati suđenje za zločine u konc-logoru Omarska ('Slučaj Milorad Kotur') u kojem njena deca (ćerka Edne i sin Edvin) bili zatočeni u konc-logoru Omarska/BiH, a potom ubijeni; Majka Mejra prati suđenje zajedno sa aktivistkinjama ŽUC-a.

26. april, Bečej

- **26. april, Bečej** – solidarna poseta Juliji Teleki, antiratnoj aktivistkinji, učesnici procesa organizovanja ŽS.

Ženski sud – slučaj Foča – 26. juna 2023. godine organizovale su u Beogradu Žene u crnom i Autonomni ženski centar iz Beograda, uz podršku feminističkih grupa iz BiH, Crne Gore, Hrvatske u Beogradu Ženski sud-slučaj Foča.

Ženski sud – slučaj Foča bio je posvećen seksualnim zločinima jer je tokom rata u Bosni i Hercegovini (1992.-1995.), Foča je bila mesto sistematskog seksualnog nasilja i silovanja u ratu u BiH. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju je prvi put na slučaju Foča utvrdio da se seksualno ropstvo smatra zločinom protiv čovečnosti. Ipak, i pored ove istorijski značajne presude, neki od seksualnih zločina nad ženama i muškarcima Foče, nažalost, nisu obelodanjeni niti

priznati, već su prećutani i zaboravljeni...Ženski sud – slučaj Foča je nastavak borbe, zajedno sa ženama i muškarcima Foče za pravdu za žrtve seksualnih zločina u Foči i šire. Na *Ženskom sudu – slučaj Foča* svedočile su: *Ilvana Konjo, Zenija Hajdarević, Halida Konjo Uzunović i Kemalemir Frašto*, dok su saradnice ŽS tumačile politički kontekst na osnovu svedočenja.

Javne prezentacije Ženski sud – slučaj Foča: u ovom periodu održano je pet (5) javnih prezentacija:

Prezentacija ŽS – slučaj Foča sastoji se od više segmenata:

- Šta je Ženski sud/ŽS? Šta je feministički pristup pravdi? Istorijat, proces organizovanja Ženskih sudova (Sarajevo, 2015.); aktivnosti u nastavku procesa, učinci ŽS; Ženski sud - slučaj Foča, 2023.
- Ženski sud – slučaj Foča - projekcija dokumentarnog filma (42 min.) u režiji *Marije Aranđelović*, produkciji *Žena u crnom*. Film govori o Ženskom sudu-slučaj Foča, održanom u Beogradu (26. jun 2023.)
- **Svjedokinje govore o svom iskustvu svedočenja na Ženskom sudu u Beogradu** (Šta je za mene značilo svedočenje na Ženskom sudu?)

Navodimo hronološki datum i mesto održavanja JP:

Đulići/BiH, 1. februar

Đulići/BiH, 1. februar – 17 žena iz desetak sela sa područja Zvornika gledalo je film. Evo par utisaka nakon projekcije: *'Od svih ratnih zločina, silovanje u ratu je najgori vid nasilja nad ženama 'silovanje je zločin nad zločinima'; 'Divimo se hrabrosti žena da o tome progovore – jer 'ako budemo ćutale, nikad se neće saznati'.*

Potom su govorile o seksualnim zločinima tokom rata, posebno 1992. na području Zvornika: *Seksualni zločini su potisnuti, prekriveni ćutanjem, žrtve seksualnih zločina su stigmatizovane od strane porodice, zajednice* – iz straha žene se nisu usudile da o tome govore, iako imaju saznanja da su mnoge žene bošnjačke nacionalnosti na području Zvornika bile silovane.

Beograd, 23. februar – promocija dokumentarnog filma *Ženski sud – slučaj Foča u Ndžio habu* – prostorije Inicijative mladih za ljudska prava u prisustvu 55 osoba.

Svedokinja *Halida Konjo Uzunović* je, između ostalog, kazala: *'Odlučila da progovorim uz neku silu i uz ljude poput vas koji našu priču slušaju srcem, empatijom i poštovanjem. Ja nisam pričala jer sam se bojala da ne budem na takav način prihvaćena. Bojala sam se da me dodatno ne povrijede ljudi koji će me žaliti, koji me neće u potpunosti razumjeti. Iz tog razloga sam šutjela. Zločin je prešutjeti zločin. Ponosna sam što sam je iznjela. Ta istina me mnogo oslobodila, promjenila. Sada sam lakša u smislu tog ogromnog bremena nepravde i poniženja i grižnje savjesti i svega što sam nosila. Istina oslobađa i pravi je put zdravijeg suživota.'*

Novi Sad, 2. mart

Novi Sad, 2. mart – prezentacija je održana je u prostorijama NVO 'Iz Kruga – Vojvodina' u organizaciji Centra za ženskih studija i istraživanja, Novi Sad i Žena u crnom, Beograd. U prezentaciji učestvovalo je **10** osoba iz: Novog Sada, Subotice i Beograda.

Uključio se putem zoom-a svedok *Kemalemir Frašto*, Foča/SAD, koji je između ostalog kazao:

'Puno mi znači što ste vidjeli film naših svjedočenja. Poslije 31. godine odlučio sam da pričam, da dođem u Beograd na ŽS. Mi nismo samo žrtve nego pobjednici upravo zbog toga što smo govorili u Beogradu. Imam osjećaj tuge, ali sam sretan jer sam počeo da slažem kockice koje su bile razbacane. I to sam učinio uz pomoć Staše i ŽUC-a'. Takođe su se uključili/e prisutni komentarama i utiscima.

Beograd, 16. mart

Beograd, 16. mart – na sastanku Mreže ŽUC-a je učestvovalo **60** osoba iz BiH, Hrvatske, Crne Gore, Srbije, Poljske, Gruzije, Ruske federacije.

Kemalemir Frašto, svedok govorio putem video linka o svom iskustvu svjedočenja na Ženskom sudu u Beogradu: 'Sam početak svjedočenja je bio težak, ali sada imam svoju viziju i svoj put, a to je da pomognem budućim generacijama da se ne zaboravi i da se nikada nikome ne dogodi ono što se nama dogodilo.

Ti djelovi užasne traume su bili oko mene. Ja nisam bio u stanju da ih sakupim sam.

Ja sam mislio da ne treba otvoriti staru ranu. Međutim, otvaranje stare rane mi je pomoglo.

Moja poruka bi bila da bez obzira kroz šta prolazimo, kroz ekonomsku situaciju, kroz genocid u Gazi, da mi kao narod treba da budemo ujedinjeni.

Zahvaljujem se i vama što ste mi omogućili da kažem šta mi je na srcu i što ste mi omogućili da budem deo ove velike organizacije, što zajedno radimo i pokušavamo da pokažemo svijetu kako treba da se radi.'

Halida Konjo Uzunović je u pismu poručila: 'Voljela bih, da budem uzor i drugim ženama da otvore svoju dušu i zapišu svoje žive rane. Jer, manje će da ih boli....Znam to po sebi....

Ja sam uz vas i uz istinu, druga JA...'

Beograd, 22. april

Beograd, 22. april na Regionalnom sastanku Ženskog suda –feministički pristup pravdi učestvovalo je **25** žena – svjedokinja, organizatorki, terapeutkinja, saradnice i to iz Bosne i Hercegovine (Bratunac, Đulići, Klisa, Foča/Sarajevo, Srebrenica, Tuzla); Crne Gore (Pljevlja); Hrvatske (Novska i Zagreb); Srbije (Beograd, Kraljevo, Kruševac, Leskovac) i Poljska (Krakov).

Kemalemir Frašto putem zoom-a: 'Učešće na ŽS značilo mi je puno: drago mi je što sam se vratio radi historije, da ovo ostane iza nas, da buduće generacije saznaju ono što se dešavalo pred njihovim očima, a nisu znali. Htio sam i odustati od svjedočenja, a dobro je što

nisam odustao jer bih izdao i sebe i vas. *Želim da u BiH živimo jedni sa drugima, a ne jedni pored drugih. Moja misija je miroljubiva poruka. Da se nikome nikad ne desi ono što smo mi proživjeli. Naša miroljubiva poruka je svijet bez rata* itd.

Halida Konjo Uzunović: 'Istina nas je oslobodila i razvedrila sam se i proljepšala jer smo raskinuli okove. Trideset godina sam nosila te okove, ali uz podršku ŽUC-a smo ih skinule. Štjela sam. Neizmjereno sam zahvalna što ste mi pomogle da iznesem svo to breme. Druga sam ja sad. Znam da su učinila pravu stvar zbog onih koji su umrli prije smrti i zbog budućih generacija. I da budemo ohrabrenje ženama koje to još nisu uradile.'

Zenija Hajdarević: 'Da nije bilo ŽUC-a ovo nikad ne bi izašlo na vidjelo. Neka sam ovo uradila i opet bih isto uradila – da druge podstaknem da govore. Poremetila sam svoj ritam, ali sa ovim možemo nekom otvoriti oči da iz sebe izbace gorčinu. Znam da se nikad nećemo osloboditi onog zla koji su nam nanijeli.'

Feministički pristup problemu seksualnog nasilja u ratu – za kultura sećanja i odgovornosti

– održan je **23, 24. i 25. februara** u Radmilovcu kod Beograda. Ovom obrazovnom seminaru učestvovala je **31** osoba iz **15** gradova iz *Bosne i Hercegovine* (Foča, Sarajevo, Tuzla, Rudo); *Srbija* (Beograd, Kruševac, Subotica, Valjevo, Novi Sad, Zaječar, Ruma, Leskovac i iz *Hrvatske* (Novska i Zagreb).

Izdvajamo neke segmente programa:

Tranziciona pravda – feministički pristup - osnovni pojmovi, rodna dimenzija tranzicione pravde – prakse i modeli; nakon interaktivnog predavanja koje je održala *Stasa Zajović*, učesnice su iznele par zapažanja i komentara:

O odgovornosti počinitelaca i naredbodavaca zločina – o saučesništvu zajednice:

'Ne treba praviti razliku između onih koji su naredili i onih koji su zločin izvršili. Ako nema leševa onda nema zločina, to su rekli. Ljudi koji su prevozili albanske leševe sa Kosova (1999. u hladnjačama po Dunavu) su rekli da nisu znali šta su prevozili. Radili su ono šta mu je rečeno, mogli su da kažu da neće. Celo mesto je znalo šta se dešava...'
(*Katarina*); 'Nekažnjivost preovladava zato što se nismo suočili sa prošlošću, zato što se nismo odredili prema zločinima – i na nivou države i društva' (*Danijela*).

O odgovornosti države, akademske zajednice:

'Mene je profesor na Pravnom fakultetu oborio na ispitu iz sociologije zato što sam rekla da je počinjen genocid u Srebrenici'; 'Država podržava ratne zločine i zločince' (*Andrijana*).

Od „nagrade vojnicima“ do „zločina protiv čovečnosti“ – kako je feministički pokret promenio značenje i međunarodnu regulativu silovanja u ratu: Miloš Urošević, *Žene u crnom*.

Nakon predavanja učesnice/i su iznosili svoje stavove, prenosimo neka od njih:

Silovanje u ratu i seksualno nasilje – stavovi učesnica:

Mržnja prema ženama – dehumanizacija žena i cele društvene zajednice: 'Silovanje u ratu je sistematski način ubijanja žene kao individue i ličnosti. Time se žena urušava, ubija se njena čast, ličnost, snaga, sve ono što je potrebno da vodi porodicu. Nije im bilo dovoljno što su nam ubili muževe. Krajnji cilj je bio poniziti ženu da bude nesposobna da ide dalje kroz život, da gaji djecu' (*Halida*).

Demonstracija muške nadmoći: 'Muškarci u ratu pokazuju svoju nadmoć a žensku nemoć. Silovanje u ratu je moćno oružje' (*Ljiljana*).

Žene su objekat muške patrijarhalne osvete (*Margareta*).

Silovanje je organizovani zločin: 'Mnogi muškarci su dobijali instrukcije da siluju' (*Maja*).

Nagrada vojnicima: 'Silovanje se nekada smatralo nagradom vojnicima. Oni imaju pravo na to. Danas imamo dokumenta i presude o tome da to više nije nagrada vojnicima' (*Sanja*).

Telo žene=neprijateljska teritorija: 'Žena je tretirana kao teritorija i svedena na status objekta. Muškarci u ratovima forsiraju svoju ugroženu muškost. Oni žene tretiraju kao komad zemlje koji moraju da osvoje' itd.

Kontinuum seksualnog nasilja – i u ratu i u miru: 'To je kontinuum. U miru donekle nešto funkcioniše, za razliku od rata. I dostupnost ženskih tijela je ono što oni žele. To je tako i u ratu i u miru. Bilo je rasprava da li je to zločin protiv nacije ili žena. To je i jedno i drugo' (*Nela*).

Seksualno nasilje tokom ratova u Jugoslaviji – činjenice o rasprostranjenosti problema, obrasci počinjenja i ostvarivanje prava preživelih: Sanja Pavlović, Autonomni ženski centar – predavanje

Diskusioni kružok: **Seksualno nasilje: bivša Jugoslavija**

I deo: Problemi u (ne)procesuiranju seksualnog nasilja u ratu pred sudovima u Srbiji/Hrvatskoj/Bosni i Hercegovini: govornice: Nela Pamuković, Mira Vilušić, Miloš Urošević.

II deo: Kontinuum seksualnog nasilja u ratu i miru, govornica: Staša Zajović

Utisci, stavovi žena:

Nekažnjivost nasilja u tzv. mirnodopskom periodu obeshrabruje žene a ohrabruje nasilnike: 'Žene se ne ohrabruju da prijave nasilje zato što prođu pakao kroz državne institucije. To obeshrabruje žene da prijavljuju nasilje. Žene i odustaju i povlače krivične prijave' (Ljiljana).

Stigmatizacija ratnog zločina silovanja – na nivou države i društva: 'Jako nas je malo na putu istine i pravde. Manjina se bori. Rekle su mi da zaboravim prošlost. Jedino sam kod vas našla utočište'(Halida).

Projekcija filma Haškog tribunala 'Kraj nekažnjivosti' (o seksualnom nasilju na prostoru bivše Jugoslavije)

Povratak – kratki igrani film (20 min.) kosovske rediteljke Bljerte Zećiri/Blerta Zequri o tome kako se jedna žena koja je preživela seksualno nasilje tokom rata na Kosovu koje je rezultiralo trudnoćom i rađanjem deteta suočava sa svojim mužem povratnikom iz srpskog zatvora.

Utisci, evaluacija: Šta je to sa čime odlazite? Emocija, saznanje, odnos? (Sanja)

Prisustvo mladih: 'Ono što me u svemu tome izdiglo je više od deset ovih mladih. To daje nadu u promene' itd.

Nova saznanja, nova prijateljstva: 'Odlazim sa mnogo većim znanjem. Odlazim sa velikom dozom znanja. Stekla sam nova prijateljstva'; 'Najviše nosim osećaj drugarstva' itd.

Poverenje, siguran prostor, osnaživanje: 'Hvala vam svima na poverenju i sigurnom prostoru; 'Dobila sam snagu'; 'Ja verujem u svoje snove bez obzira na svoje godine'; 'Odlazim prepuna energije'; 'Odlazim sa nadom da smo dovoljno osnažene, mudre, saosećajne da i dalje istrajavamo i menjamo' itd.

Odgovornost: 'Osetila sam odgovornost da nekog mogu sutra da edukujem'; 'Ja sa sobom odavde nosim veću dozu odgovornosti za sve što želim da radim' itd.

Rovinj/Hrvatska 2.-6. april: Radni sastanci u okviru regiobalnog projekta (Autonomni ženski centar, ŽUC i Inicijativa mladih za ljudska prava) i ženskih grupa sa Kosova i BiH „Jačanje žena pogođenim ratnim seksualnim i rodno zasnovanim nasiljem na Zapadnom Balkanu – za kulturu priznavanja i pomirenja“ ('Amplifying Voices od Women affected by war-related SGBV in the Wsetern Balkan – For a culture of Recognition and Reconciliation). Centralna tema sastanka bila je 'Refleksije o feminističkom pristupu suočavanju s prošlošću' (Reflection on Feminist Dealing with The Past). U ime ŽUC-a učestvovala je Staša Z.

KAŽNJIVOST ZLOČINA – PUT DO PRAVEDNOG MIRA: PRAĆENJE SUĐENJA U SPECIJALNOM SUDU

U ovom izveštajnom periodu održana su sledeća suđenja:

Suđenje Milenko Živanović

Tužilaštvo za ratne zločine Srbije podiglo je optužnicu protiv bivšeg generala i komandanta Drinskog korpusa Vojske Republike Srpske (VRS) Milenka Živanovića za ratni zločin protiv civilnog stanovništva u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1995. godine.

Živanović se tereti da je naredio i učestvovao u prisilnom preseljavanju bošnjačkih civila iz Srebrenice i Žepe na istoku BiH. U martu 1995. godine izdao je zapovest da se «svakodnevnim planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima stvore uslovi totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života meštana u Srebrenici i Žepi».

12. jula 1995. naredio je da se obezbedi 50 autobusa za “evakuaciju civilnog stanovništva iz enklave Srebrenica”. 13. jula 1995. postavio je ultimatum Bošnjacima da moraju da se isele itd. Glavni pretres je počeo 30. maja, ali je odložen dok Tužilaštvo BiH ne dostavi svoje spise, budući da je protiv optuženog optužnica podignuta i u BiH.

U ovom izveštajnom periodu održana su dva (2) ročišta:

28. januar – na ovom ročištu, a u nastavku dokaznog postupka Tužilaštvo za ratne zločine je sudu na uvid predalo dva pismena dokaza koje je dostavio Međunarodni rezidualni mehanizam (Haški tribunal):

Akt o obezbeđenju goriva Drinskom korpusu (od 12.07.1995.)

1.) Akt o stanju u enklavi Žepa (od 13.07.1995.)

Optuženi se izjasnio da je na oba dokumenata njegov potpis, ali je rekao da on dokumenta nije potpisao tog dana, jer tada nije više bio komandant Drinskog korpusa.

12. april – saslušan je svedok Dragoslav Trešić, koji je tri puta bio svedok u Haškom tribunalu, gde je kao svedok odbrane svedočio u predmetima koje je Tužilaštvo vodilo protiv Mladića, Borovčanina i Blagojevića. On je negirao krivicu koja mu se stavlja na teret tvrdnjom da je navodno ‘penzionisan 01.05.1995.’

Suđenje Milorad Kotur

Optuženi Milorad Kotur je pripadnik rezervnog sastava policije pri Stanici javne bezbednosti Bosanska Krupa. Optužnica tereti M. Kotura da je od jula 1992. do septembra 1992. godine, na području opštine Bosanska Krupa vršio sledeće zločine:

1. U drugoj polovini meseca jula 1992. godine, iz logora Omarska (opština Prijedor), radi navodne razmene koja je trebala da se obavi

na području opštine Bosanska Krupa, izvedena su **44** logoraša, civila bošnjačke i hrvatske nacionalnosti koji su se vozili u minibusu TAM 130 da bi se na putu za navodnu razmenu, po naredbi optuženog, izveli iz minibusa u mesto Donji Dubovik, opština Bosanska Krupa, nakon čega su vezani žicom, a potom su ih držeći automatske puške u rukama, zajedno odveli do jame „Lisac“ koja se nalazila u blizini i pucajući iz vatrenog oružja lišili života **44** civila bošnjačke i hrvatske nacionalnosti, da bi 2000. godine prilikom ekshumacije u mestu Donji Dubovik, opština Bosanska Krupa u jami „Lisac“, identifikovana tela navedenih civila.

2. Početkom meseca avgusta 1992. godine u mestu Donji Dubovik, opština Bosanska Krupa, su presreli **7** civila bošnjačke nacionalnosti, koji su se kretali iz Prijedora prema Bihaću i to: BM, BN, BNj, BO, BP, BR i BS, da bi ih odmah potom pucajući iz vatrenog oružja lišili života, nakon čega su 2000. godine prilikom ekshumacije u mestu Donji Dubovik, opština Bosanska Krupa u jami „Lisac“, pronađena i identifikovana tela navedenih civila.

U ovom periodu održana su dva (**2**) ročišta.

6. februar – saslušana su trojica svedoka: Ale Šivdević, Sabahudin Mahić i Samir Gašević.

Sva trojica svedoka su rekla da u svemu ostaju kod svojih iskaza koji su dali u istrazi, a tiču se društveno-političkih okolnosti u Bosanskoj Krupi. Sva trojica svedoka su govorila o događajima iz aprila 1992. godine, na području Bosanske Krupe. Takođe su rekli da optuženog ne poznaju, kao i to da nemaju nikakva saznanja o događajima koja se optuženom stavljaju na teret.

19. april – saslušan je svedok Almir Krajišnik, koji je izjavio da optuženog ne poznaje i dodao:

‘U ratu su mi ubijeni brat i otac. Ja sam otišao iz Kozarca 06.04.2024., a grad je napadnut 24.05.1992.’

Suđenje za zločin u Bratuncu

Optužnica tereti *Gorana Stjepanovića*, pripadnika Vojske Republike Srpske, koji je početkom juna 1992. godine vršio zločine nad civilima bošnjačke nacionalnosti i da je silovao Bošnjakinju AA. Glavni pretres je počeo u januaru 2021. godine.

U ovom izveštajnom periodu održana su dva (**2**) ročišta:

26. februar – Glavni pretres je počeo ponovo jer se u međuvremenu promenio predsednik sudskog veća. Optuženi se izjasnio o krivici: “Nisam kriv!”

10. april – saslušan je svedok *Dragan Petrović*. U veoma ‘škrtom’ iskazu, ponavljao je: ‘ „Ne sećam se.“ ili „Čuo sam, tako se pričalo.“ Svedok poznaje optuženog, bili su nekada komšije i da je u vreme

događaja koji mu se stavljaju na teret „živeo u Bratuncu u jednoj napuštenoj muslimanskoj kući.“ Takođe, svedok je rekao da je optuženi ubio njegovog rođaka, na šta je optuženi rekao: „Da. Ja sam za to ubistvo bio osuđen pred vojnim sudom u Bijeljini i ležao sam tri godine u zatvoru.“

Suđenje za ratni zločin u Kravici

– Pred Većem za ratne zločine/Specijalni sud u Beogradu osam pripadnika Specijalne brigade Vojske Republike Srpske optuženi su za ratni zločin (ubistvo **1.313** Bošnjaka, u okviru srebreničkog genocida, 13. jula 1995. godine).

Da podsetimo: Optužnica za zločin u Kravici podignuta je početkom 2016. godine. To je bio početak najznačajnijeg suđenja pred Višim sudom u Beogradu/Specijalni sud, jer se radi o srebreničkom genocidu. Međutim, 14. jula 2017. godine, Apelacioni sud je doneo odluku da se poništi optužnica za ovaj zločin, koji inače nije kvalifikovan kao genocid, jer je podignuta u trenutku kad Tužilaštvo za ratne zločine/TRZ nije imalo glavnog tužioca. Suđenje je nastavljeno novembra 2017. godine, a ročišta se stalno odlažu zbog nepojavljivanja svedoka, neaktivnosti tužilaštva i odustajanja zaštićenih svedoka usled pretnji koje dobijaju.

U ovom periodu održana su tri (**3**) ročišta:

6. mart – Sudsko veće je konstatovalo da je advokat jednog od optuženika (Tomislav Višnjić) preminuo. Optuženiku Vidosavu Vasiću je ponuđen advokat po službenoj dužnosti, što je ovaj odbio, izjavivši da će naći novog advokata. Sudsko veće mu je kazalo da mora da dostavi punomoćje od strane novog advokata do 25. marta 2024. Optuženik Aleksa Golijanin nije pristupio ovom ročištu i njegov advokat je rekao da njegov branjenik 'ima i dalje probleme sa hemoroidima' i da mu je 6. marta zakazana kontrola, o čemu je priložio medicinsku dokumentaciju. Zbog nepotpunog sastava Sudsko veće je donelo odluku o odlaganju glavnog pretresa.

Ročište je trajalo 18 minuta, a pratile su ga preživele iz udruženja žrtava srebreničkog genocida iz Tuzle i Srebrenice (sedam žena), kao i četiri aktivistkinje Žena u crnom i aktivistkinja Fonda za humanitarno pravo.

17. april – zbog nepotpunog sastava sudsko veće je donelo odluku o odlaganju glavnog pretresa.

22. april – na ovom ročištu novi branilac optuženog Vidoslava Vasića je zatražio da se glavni pretres odloži, jer on nije imao vremena da izvrši uvid u spise predmeta. Novi branilac je postavljen zato što je prethodni preminuo. „Nisam stupio u kontakt sa optuženim.“, rekao je advokat. Branilac optuženog Alekse Golijanina, advokat Goran Petronijević je sudu dostavio lekarsku dokumentaciju za svog branjenika, koja opravdava njegove izostanke sa prethodnih pretresa.

Valja napomenuti da je ovo suđenje, koje je trebalo da bude

najvažniji proces u Specijalnom sudu jer je zločin izvršen u okviru srebreničkog genocida, praćeno stalnim opstrukcijama: odlaganjem ročišta, odugovlačenjem postupka iz potpuno neopravdanih razloga, dodatnim vređanjem i ponižavanjem preživelih iz Srebrenice, koje svako ročište prate zajedno sa aktivistkinjama ŽUC-a.

(Izveštaje sa navedenih ročišta možete naći na sajtu ŽUC-a)

MREŽE, KOALICIJE – UZAJAMNA PODRŠKA I SOLIDARNOST

Žene u crnom su pokretačice ili aktivne učesnice brojnih regionalnih mreža, koalicija i saveza, aktivne učesnice u aktivnostima srodnih organizacija radi jačanja uzajamne podrške, solidarnosti, civilnog društva i demokratije u Srbiji i u celoj regiji.

U ovom periodu realizovane su sledeće aktivnosti od kojih izdvajamo sledeće:

SASTANAK MREŽE ŽENA U CRNOM,

15, 16. i 17. mart 2024. – Radmilovac kod Beograda

Na sastanku je učestvovalo **60 osoba iz 25 gradova: Bosne i Hercegovine** (Sarajevo, Zvornik, Tuzla); **Crne Gore** (Herceg Novi, Kotor); **Hrvatske** (Zagreb, Pakrac, Novska); **Srbije** (Beograd, Priboj, Valjevo, Kruševac, Zrenjanin, Kruševac, Novi Sad, Sombor, Leskovac, Vlasotince, Zaječar, Majdanpek, Bajina Bašta, Novi Pazar); **Poljske, Gruzije, Ruske federacije, SAD** (putem zoom-a).

Petak, 15. mart

Izveštaj o aktivnostima u 2023. godini – distribuirano učesnicama/ima, a potom i poslato mejlom – izveštaj podnela *Stasa Zajović*, a potom su prikazane fotografije sa uličnih akcija (*Miloš Urošević*).

Diskusioni kutak: „Kuda i kako dalje“

Izveštaji sa terena

I deo: O fantomskim GONG-ovima govorila je **Kristina Todorović**, advokatica Komiteta pravnika za ljudska prava/Jukom, a debatu moderirala *Marijana Stojčić, ŽUC, Beograd*.

Šta su GONG-ovi/vladine NVO? Na koji način deluju GONG-ovi?

’To su ispostave vladajuće strukture, formalno registrovane kao udruženja građana, napravljene od ljudi bliskih vlastima. Od 2014.

naovamo te organizacije su ili registrovane par dana pre isteka konkursa, ili su preregistrovane. Sve te organizacije koje su se pojavljivale na državnim konkursima ne samo da nemaju javno objavljene podatke, ne možete čak ni da ih nađete, nema telefona, nema adrese, nema e-maila, nema sajta, nema informacija o tome kako su sredstva utrošena. Sve je fiktivno..!

O krivičnim prijavama protiv Gong-ova:

2014. – reagovali smo kada se pojavio prvi konkurs koji je poništen, podneli smo krivičnu prijavu, koja je odbačena. Ipak, postigli smo da je konkurs obustavljen.

2021. – podneli smo krivičnu prijavu, jer svake godine na tim državnim konkursima učestvuje skup organizacija koje su novonastale, koje su promenile svoju delatnost.

Od **2019. do 2022.**– Građanske inicijative i BIRN (Balkanska istraživačka mreža) prate potrošnju državnog novca na javnim konkursima za medije i javno informisanje, civilno društvo, kulturu i omladinu sa više od 2.400 javnih konkursa na kojima je podržano više od 50.000 projekata sa više od 187 miliona eura (*Danas*, 23.11.23.)

2023. – BIRN i Građanske inicijative u novembru su objavila istraživanje, bazirano na javno dostupnim podacima, da je mreža fantomskih organizacija lažirala izveštaje i izvlačila milione iz budžeta države Srbije na javnim konkursima namenjenim mladima, porodici i ženama.

2023. – Jukom podneo (novembar 2023.) protiv bivšeg ministra Ratka Dmitrovića zbog zloupotrebe na konkursima namenjenim mladima, porodicama i ženama.

Šta se dešava sa krivičnim prijavama?

Kristina je navela da je podneta krivična prijava Tužilaštvu za organizovani kriminal, ali da je 'sumnjiva sudbina te krivične prijave:

pre par dana išla sam u Tužilaštvo da vidim šta je urađeno posle šest meseci. Postupak i dalje traje. Ima ljudi koji treba da budu ispitani!

Opstrukcije u pravosudnom sistemu, nedostatak političke volje podstiče nekažnjivost: 'I dalje nema političke volje da se sprovede ceo postupak. Proces ide mnogo sporo, ima mnogo svedoka, ali niko nije bio pozvan. Tužilaštvo je pasivno. Imamo preko 25 okrivljenih. Oni će biti saslušavani u policiji, u Uužilaštvu, pa u sudu. Ako se jedan ne pojavi, proces se odlaže. Tužilaštvo može da kaže da je pokrenulo proces, a zapravo računaju na zastarelost'

Ogromne sume budžetskog/javnog novca su država dodeljuje fantomskim Gong-ovima: 'Najspornije od svega je što su, naprimer, na konkursu 2021. 'fantomske' organizacije dobile ogromne iznose novca, koji premašuju sredstava koje dodeljuje EU. Država je tim organizacijama davala po 8, 7, 9 miliona dinara. To je iz našeg budžeta, iz naših džepova. To je verovatno otišlo u stranku (vladajuću)'

II deo: Mali koraci – veliki podvizi - vrednujemo i slavimo istrajne i 'male' borbe

Učesnici/e:

Martin Bežinarević, odbornik grupe građana Može, Majdanpek, ekološki aktivista

Aleksandra Jevtić, Demokratska stranka, Valjevo

Aris Movsesijan, potpredsednik Pokreta slobodnih građana, Beograd

Bratislav Bata Stamenković, aktivista 'I Ja se pitam', Leskovac

Tara Rukeci, Zrenjaninski socijalni forum

Vladimir Perić, aktivista 'Zajedno', Beograd

Moderirao: Vlada Jevtić, aktivista Mreže ŽUC-a, Bajina bašta

Martin Bežinarević (online) – Na Starici (planini iznad grada Majdanpeka, istočna Srbija) započelo je 2022. miniranje od strane

kineske kompanije Zidin (Serbia Zijin company) radi eksploatacije rude (prvenstveno bakra). Cela operacija sprovodi se u saglasnosti države Srbije.

O svemu tome govorio je Martin:

O rušenju planine Starice, uništavanju prirodnih resursa: 'Mi smo čuli da će doći do rušenja planine Starice. Iako su rekli da neće dirati planinu, čim sam izašao sa sastanka došlo je do eksplozije. Mi smo u blizini nacionalnog parka. Na planini je nekada bilo divljači kojih više nema. Odavde su proterane životinje, proterane su biljke. Reka Pek je zagađena, jer je u nju pušten sumpor. Sve ribe su pomrle...Celo prostranstvo iza planine sad je rudnik. Oko nas je pustoš...'

O otporu i represiji: 'Onda su usledili protesti. Raširili smo šatore na vrh planine Starice. Prvih dvadeset dana su uglavnom bili aktivisti. Posle mesec dana su krenuli pritisci policije, pa onda privatna kompanija za obezbeđenje. Onda je izbio sukob između aktivista i kineskih državljana koji su kod sebe imali oružje. To su bili pripadnici neke vojne formacije. Bilo je povređenih i sa jedne i sa druge strane. Aktivisti su bili privedeni, a onima koji su protestovali na planini, policija je pretresala stan. To je trajalo nekoliko meseci. Krenula je jesen, kiša, vetrovi, loše vreme. Nije se više moglo na planini. Aktivisti su u zatvoru u Negotinu proveli mesec i po dana. Onda im je određen kućni pritvor, nastavljen je proces prvo u sudu u Majdanpeku, pa onda u Negotinu.'

Aktivisti su pušteni, pritisci su nastavljeni u vidu organizovanog kriminala kineskih kompanija i SNS-a: 'Imamo zabranu prilaska planini. Hteli su da nas optuže za rasizam jer je u pitanju kineska kompanija. Ja ne krivim kinesku kompaniju, krivim našu vlast koja je odlučila to da proda. Nakon toga su usledila nova hapšenja u vezi sa drugim stvarima. Iza planine Starica je izgrađeno novo naselje u kome žive kineski radnici, iz koga ne smeju da izlaze, jer im je to zabranjeno. Ceo Majdanpek se nalazi u toj eksploatacionoj zoni. Ovde nema budućnosti ni za koga ko ne želi da radi za jednu od deset kineskih kompanija koje rade ovde ili da se učlani u vladajuću stranku.'

Alternative postoje – solidarna podrška: 'Ukoliko se svi ti zakoni poštuju, ako se eksploatacija smanji, stvari mogu da se vrate u normalu. Za to je potrebna politička volja koja ne postoji.'

Imali smo ogromnu podršku ljudi koji su dolazili da kampuju sa nama na planini. Voleo bih sve da vas ugostim ovde u Majdanpeku..'

Aleksandra Jevtić: Prvo se osvrnula na pripreme za lokalne izbore (2.jun 2024.) i probleme sa kojima se suočavaju:

- *Insistiranje na 'tehničkim' koalicijama na lokalnu, uzanemarivanje suštinskih ideoloških razlika:* 'Smatra se da nama na lokalnu nisu značajne te programske ideološke koalicije. U Valjevu postoje gotovo sve političke organizacije kao i na nivou Srbije. Mnogi od njih su veoma problematični. Naprimera, pravili su peticiju za rušenje spomenika Stevanu/Stjepanu Filipoviću, antifašističkom borcu NOB-a'.
- *Ozbiljne moralne dileme u vezi sa koalicijama sa pobornicima istorijskog revizionizma:* 'Naprimera, čovek koji se bavi istorijskim revizionizmom, istoričar, dugogodišnji je direktor muzeja u Valjevu. Tamo imate sobu koja se odnosi na antifašističku borbu, gde vi sa jedne strane imate partizane, a sa druge imate četnike – sve je izjednačeno'.

Aris Movsesijan je obrazložio svoj stav protiv bojkota izbora: 'Bojkot (2020.) je doveo do toga da su sve stranke na lokalnu izgubile odbore i ne smemo na ponovimo grešku na izborima 2. juna'. Takođe smatra da opozicija (koalicija *Srbija protiv nasilja*) mora da ostane zajedno jer 'mi nemamo institucije nego imamo jedan ozbiljan autokratski režim. Situacija ni u Evropi ni u svetu nam ne ide u prilog. Svi treba da saraduju. Horizontalna komunikacija izostaje, previše smo se okrenuli sebi'.

Vladimir Perić je govorio o snazi solidarnosti, o građenju saveza u bazi: 'Ja sam bliži aktivizmu, nego političkoj priči. Mi smo napravili veliku pobjedu. Jedno je sprečavanje iseljavanja jedne porodice. To nas deset može da uradi, to su veliki koraci za društvo. To možemo samo solidarnošću. Prvo moramo da uspostavimo ljudske kontakte i uspostavimo konsenzus šta želimo. Ne treba da budemo pesimistični'.

Bratislav Stamenković je istakao principe, ali i prakse građanskog aktivizma kroz iskustvo udruženja *I ja se pitam*:

- *Naša misija je učestvovanje građana u procesu donošenja odluka:* a ne da političari donose odluke umesto građana, nego da građani imaju mogućnost da utiču na donošenje odluka u njihovoj zajednici; *kroz udruženje građana I ja se pitam bavimo se lokalnim problemima; radili smo priručnike za javnu raspravu, za akciono planiranje:* predali smo 74 predloga projekta sa kompletnom analizom. Iz gradske uprave su bili šokirani. Nekim ljudima su zabranili da komuniciraju sa nama.

- *Saradnja sa albanskom zajednicom na jugu Srbije: ove godine smo radili Kampanju Izađi i glasaj. I zahvaljujući toj kampanji, Šaip Kamberi je prošao kao poslanik i Albanci će imati jednog predstavnika. Ja sam dugo radio na toj teritoriji. Stalno se pričalo o reintegraciji albanske nacionalne manjine u institucije. Sećam se da su mnogi političari dolazili dole. Obilazili su žandarmeriju, ali nisu se sretali sa albanskim predsednicima opštine. Nisu ih poštovali jer su druge nacionalnosti' itd.*

Tara Rukeci je govorila o sistemu 'modernog ropstva': 'Fokusiraću se samo na strane radnike (pre svega vijetnamske i indijske radnike) koji su dovedeni u položaj modernih robova. I to ne samo na one koji se nalaze u kineskoj fabrici Linglong, nego i na one koji se nalaze širom Zrenjanina u privatnim kompanijama. U njima se ne poštuje se nikakav zakonski okvir naše zemlje, radnik radi po deset sati dnevno, šest dana nedeljno, prekovremeni rad nije plaćen, nemaju zdravstveno osiguranje itd.

Moderno ropstvo se održava u sadejstvu sa državnim aparatom Srbije i kineskim investitorima - radnici nemaju nikakvu zaštitu sem solidarne podrške organizacije civilnog društva, kao što je Zrenjaninski socijalni forum.

III deo: Feministički poduhvati

Nela Pamuković, Centar za žene žrtve rata i Marijana Senjak, feministička terapeutkinja ŽS i Ženska soba, Zagreb su govorile o *'zakonskom rešenju pitanja femicida u Hrvatskoj: uvedena su sledeća nova kaznena djela (mart 2024.):*

- *Novo kazneno djelo se zove teško ubojstvo ženske osobe, a ne femicid. Hrvatska je peta zemlja u Evropi, uz Kipar, Maltu, Španjolsku i Belgiju, koja uvodi krivično djelo femicida;*
- *Kazna za silovanje u Hrvatskoj je povećana od 1 do 5 na od 3 do 8 godina. Tri su ključna suzbijanje seksualnog nasilja: prevencija i edukacija, pružanje dostupnih usluga, odvraćanje od ponovnog počinjenja.*

Stanje ženskih ljudskih prava u Crnoj Gori 2023: Kako to vide žene i muškarci?

Analiza ANIMA - Centar za žensko i mirovno obrazovanje – Kotor
Izveštavale: Ljupka Kovačević i Ervina Dabižinović, Anima, Kotor

O istraživanju o rodnoj ravnopravnosti u Crnoj Gori: Upitnik je sadržao **78** pitanja. Uzorak je bio reprezentativan. Istraživanja su radile žene sa ženskih studija. Pokrile smo različite teme. Bilo je oko **500** muškaraca i isto toliko žena.

Evo nekih nalaza istraživanja:

- Žene se malo više mjenjaju, malo više prihvataju različitost nego muškarci;
- pomaci su i kod muškaraca i kod žena u vezi sa temom nasilje nad ženama; građani i građanke prepoznaju institucije kao mjesto gdje treba da se vodi ova bitka, ali nemaju povjerenja u institucije nego u ženske nevladine organizacije itd.

Sloboda je čovekova suština – promocija knjige (2023.) autora **Slobodana Sadžakova**, profesora etike na Univerzitetu u Novom Sadu i **Vladimira Marovića**, profesora filozofije i građanskog aktiviste, Kraljevo.

Moderirao: Fahrudin Klandičanin, Akademaska inicijativa 'Forum 10', Novi Pazar

Tekstove knjige su komentarisale/e aktivistkinje i aktivisti, prenosimo neka zapažanja:

'Hvala autorima koji su napravili ovu knjigu. Dok sam čitala ovaj tekst to me vratilo u kraj osamdesetih i početak ratova u našoj bivšoj zemlji' (*Violeta*).

'U knjizi se spominje nezavidan položaj školstva u ovom kapitalizmu, banalnost medija, spektakularizacija stvarnosti' (*Tanja*).

'Autor analizira psihološko nasilje, kroz koje građani postaju neosetljivi. Zanimljivo je što on govori o Vučiću kao političko estradnoj figuri i stvaranju kulta ličnosti' (*Nastasja*).

'Meni je bila zanimljiva priča o sekularizmu - o razapinjanju sekularizma kako to lijepo kaže autor. Prije rata 90% ljudi su bili ateisti, a danas je obrnuta slika' (*Ervina*).

'Izabrala sam jedan članak od profesora Vladimira Marovića, koji se zove *Zlo običnog čoveka*. To zlo običnog čoveka o kome autor piše je i prostorno i vremenski univerzalno. On tumači čuvenu tezu Hane Arent o banalnosti zla o kojoj je ona pisala dok je pratila suđenje Ajhmanu u Jerusalimu' (*Snežana T.*).

'Mene je takva tuga obuzela dok sam ovo čitala. Sve je istinito, sve je realnost, sve mi je poznato. Svaki tekst me proveo ponovo kroz ono kroz šta sam prošla. Ja sam zahvalna i na podsjećanju šta je značila umjetnost, pozorište, pjesme u SFRJ' (*Ljupka*).

'Odabrala sam 'Sećanje na antiratnog rok pevača, pesnika Milana Mladenovića i fronteman EKV. Jako me je potresla, podsetila na veliki antiratni koncert 'Ne računajte na nas', bio je u Beogradu, 25. aprila 1992. protiv opsade Sarajeva' itd. (Stiša).

' Odabrao sam tekst Vladimira Marovića *Zalud preti ponor Prajda*. Najbolji deo teksta je da se slaže da po pitanju Prajda nije reč o kapitulaciji države već kohabitaciji države sa huliganima' (Miloš).

'Mi smo pokrali sve na ratištima, devizna štednja, pljačkaška privatizacija. Za pljačku su ostale još samo šahte i poklopci na šahtama. Sviđa mi se tekst koji govori o tome. To govori o tome kolika je bila beda, dokle smo stigli ako smo uopšte negde išli' (Snežana J.).

'Mene je najviše interesovao tekst *Student Srbije*. Reč je o blokadi Univerziteta (2011.) sa zahtevom da se smanje cene školarina. Poražavajuće je to što studenti nisu uspeli u tome. Profesor ističe simbolični smisao pobede' (Nikola).

'Odabrala sam tekst *Ima tu nešto* jer govori o mentalnom padu ljudi, o tome zašto smo prestali da budemo građani i pretvorili se u neke poslušnike – to je tekst koji govori o odsustvu zainteresovanosti i racionalnosti' (Tamara).

'Autori su predstavili da autoritarni karakter ličnosti na ovim prostorima nikada nije prestao. Takva ličnost eksplodira devedesetih godina i sada se održava na visokom nivou' (Snežana O.).

'Knjiga osvetljava i kritički analizira genezu stanja u kojem se zemlja zatekla i poslednjih godina to stanje u kojemu se živi sve do dana današnjeg' (Lino).

'Stvarno sam dirnut i impresioniran ovim našim razgovorom. Govorili ste na inspirativan način i u meni se stvarao utisak da ova knjiga dobija svoj pravi smisao. Svaki autor priželjkuje promišljene i pažljive čitaoce' (Slobodan, jedan od autora).

Ženski sud – slučaj Foča – Ženski sud – slučaj Foča - 26. juna 2023. godine organizovale su u Beogradu Žene u crnom i Autonomni ženski centar iz Beograda, uz podršku feminističkih grupa iz BiH, Crne Gore, Hrvatske u Beogradu Ženski sud-slučaj Foča.

Ženski sud – slučaj Foča bio je posvećen seksualnim zločinima jer je tokom rata u Bosni i Hercegovini (1992.-1995.), Foča je bila mesto sistematskog seksualnog nasilja i silovanja u ratu u BiH. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju je prvi put na slučaju Foča utvrdio da se seksualno ropstvo smatra zločinom protiv čovečnosti. Ipak, i pored ove istorijski značajne presude, neki od seksualnih zločina nad ženama i muškarcima Foče, nažalost, nisu obelodanjeni niti priznati, već su prećutani i zaboravljeni... Ženski sud – slučaj Foča je nastavak borbe, zajedno sa ženama i muškarcima Foče za pravdu za žrtve seksualnih zločina u Foči i šire.

Na Ženskom sudu – slučaju Foča svedočile su: Ilvana Konjo, Zenija

Hajdarević, Halida Konjo Uzunović i Kemalemir Frašto, dok su saradnice ŽS tumačile politički kontekst na osnovu svedočenja.

Prezentacija ŽS – slučaj Foča sastojao se od više segmenata:

- Ženski sud: feministički pristup pravdi (Šta je Ženski sud/ŽS? Šta je feministički pristup pravdi? Istorijat, proces organizovanja Ženskih sudova (Sarajevo, 2015.); aktivnosti u nastavku procesa, učinci ŽS; Ženski sud - slučaj Foča, 2023. (Stasa Zajović, Žene u crnom i Sanja Pavlović, Autonomni ženski centar, Beograd)
- Ženski sud – slučaj Foča - projekcija dokumentarnog filma (42 min.) u režiji Marije Aranđelović, produkciji Žena u crnom. Film govori o Ženskom sudu-slučaj Foča, održanom u Beogradu (26. jun 2023.).

(O značaju svedočenja govorili su: Kemalemir Frašto (putem video linka) i Halida Konjo Uzunović, o čemu je bilo reči u rubrici 'Javne prezentacije: Ženski sud- slučaj Foča).

Saradnice/ekspertkinje ŽS: Marijana Senjak, feministička terapeutkinja ŽS, Zagreb i **Sonja Biserko**, Helsinški odbor za ljudska prava, Beograd

Sonja Biserko je naglasila:

- Žene su najveće žrtve svih sukoba, pa i ovog našeg;
- *tranziciona pravda kao koncept nije do kraja koncipiran, to je veoma spor proces koji vrlo često zavisi od karaktera promene, od političke volje, ne samo elita nego i društva - velika su očekivanja od civilnog društva, ali su mogućnosti ograničene;*
- ženski sudovi su važna komponenta procesa tranziciona pravde - bez obzira na presude koje je doneo Haški tribunal o tome da je silovanje zločin, ali ogroman je teret koji nose žene u svim sukobima, posebno žene žrtve silovanja itd.

Marijana Senjak se osvrnula na par tačaka iz filma:

- *Krivnja preživjelih: 'Jako je upečatljivo u govoru Kemalemira to magijsko mišljenje djeteta, koje misli da može spasiti svijet. Odnosno, on krivi sebe zašto nije spasio majku. Odmah pokušavamo žrtvama i preživjelim objasniti da nije krivica na njima, da je odgovornost na počiniteljima, da nema opravdanja za nasilje.'*
- *Procesi potiskivanja: puno elemenata toga je izrečeno u izjavama, jer mi živimo kao da se ništa nije dogodilo. A strašni zločini su se dogodili.*
- *Prekinuti šutnju uz pomoć solidarne zajednice: to je put emancipacije, otvaranja i doprinosa vlastitom oporavku. Halida i drugi govore o putu pronalaska solidarne zajednice. To su ŽUC i sve naše organizacije koje pružaju pomoć i koje djeluju aktivistički u našim sredinama.*

Hrabrost je zarazna – predstavljane dve knjige, objavljene 2023. godine u okviru edicije u izdanju CK13, Novi Sad:

- **Meri Dejli, Hrabrost da se Bude i Ode**

Knjiga koju su preveli i priredili Milena Milojević (Ženska solidarnost) i Borislav Prodanović (CK13) sadrži tekstove i delove iz knjiga američke radikalne lezbejske feministkinje, teološkinje i ekološkinje Mary Daly (1928-2010).

- **Sodžerner Trut, Govorila sam samo istinu i ništa nisam prećutala**

Knjiga govora Sodžerner Trut (Sojourner Truth, rođene Izabele Baumfri /Isabella Baumfree/, 1797-1883), putujuće propovednice, abolicionistkinje i borkinje za ljudska i ženska prava prevela je Ivana Maksić.

Predstavio: **Borislav Prodanović, CK13 koji je govorio o ediciji:**

'Mi u CK13 smo želeli da pokrenemo ediciju *Hrabrost je zarazna* iz potrebe da dobijemo i delimo feminističke tekstove koji imaju moć da iniciraju žene i muškarce u feminizam, u radikalni feminizam, pre svega. *Hrabrost je zarazna* je formula koju je izrekla Meri Dejli i radi se o fenomenu da kada se jedna žena ohrabri na čin poštovanja i ljubavi prema sebi, odnosno na čin otpora prema muškarcu, sam taj momenat njene hrabrosti je zarazan u smislu da već rađa hrabrost u drugoj ženi, čak i kada ona nije neposredno tu. U tom smislu smo odabrali dve žene takve izuzetne hrabrosti, *Meri Dejli* i *Sodžerner Trut*. U pitanju je 150 godina razmaka između njihovih života, ali je neverovatno koliko su slične.

Moderirao: *Miloš Urošević, ŽUC*

O geopolitičkoj situaciji u svetu sa fokusom na Bliski istok

Govori: **Vuk Vuksanović**, viši naučni istraživač Beogradskog centra za bezbednosnu politiku, saradnik London School of Economics and Political Sciences/LSE

Na početku je Vuksanović predstavio genezu sukoba na Bliskom istoku, sa fokusom na izraelsko-palestinski sukob (power point).

Vuksanović je u nastavku razgovora istakao: 'Jedan ekstrem svakako uvek hrani drugi ekstrem. Tvrdoj izraelskoj strani je uvek odgovarao Hamas, jer su mogli da podrivaju El Fatah kao umerenu palestinsku stranu koja je potpisala mirovne sporazume. Izraelci su postojanje Hamasa uvek imali kao izgovor za nemogućnost formiranja dve države. Iran i Katar su glavni izvori podrške Hamasu. Izrael je godinama finansirao Hamas. Jedino pravno održivo rešenje jeste izgradnja dve države i za Izraelce i za Palestine, ali je ono sada nemoguće.'

Iskustva sa terena

- **Kuda ide Sirija?** – govorila: **Zorica Skakun**, feministička aktivistkinja

Od 2017. godine Zorica je radila dve i po godine na humanitarnim programima u Siriji. Radi za Oksfam/Oxfam, kao humanitarna radnica koja se bavi rodnom ravnopravnošću. Prenosimo neka Zoričins iskustva na terenu:

Sirija - zemlja razorena građanskim ratom, razorena proksi ratovima velikih kapitalističkih, svetskih sila na njenoj teritoriji koji vode Amerika, Rusija, Iran, pod terorom samoproklamovane Islamske države ISIS itd. Sirijom vlada totalitarni režim Bašara Al Asada (oružane snage, tajna policija, koji kontroliše celokupni život 'svaka sloboda okupljanja je kontrolisana od strane režima'. U zemlji postoje etničke, religijske granice i podele, kao i jaka klanovska struktura. 'Sirijom sada vladaju oligarsi i plutokrate kao i kod nas, kao i svuda na poluperiferiji kapitalizma'.

Zorica je potom govorila o zamkama humanitarne pomoći: 'Mi se borimo da integrišemo feminističke principe u raspodeli humanitarne pomoći. Sirija je zemlja gde se sprovodi humanitarna pomoć pod kontrolom režima. Tu se dešavaju razne vrste zloupotreba, uvek na štetu žena, uvek dolazi do porasta nasilja prema ženama' itd.

Antimilitarističko/feminističke alternative

Dezerterstvo iz armije Ruske Federacije – problem sa kojima se suočavaju ruski dezerteri; govorio je: **Alexander Finiarel**, dopisni član Globalne akademije/Ruski program na Univerzitetu Džordž Vašington.

'Pre rata je to bilo **600** dezertera na godišnjem nivou, a sada je taj broj od **2.000** do **3.000**. To su samo registrovani slučajevi koji su završili na sudu. To su ljudi koji su uhvaćeni i došlo je do njihovog procesuiranja. Pravi broj ljudi koji je dezertirao nije poznat. Problem za ljude koji dezertiraju je taj što je teško da oni odu negde gde je sigurno, u neku drugu zemlju. Samo 30% ruskih građana ima, poseduje pasoš. Ovi koji poseduju pasoš su uglavnom ljudi koji su imućniji, bogatiji. A ljudi koji se uglavnom mobilisu su iz siromašnijih slojeva društva. Kada budu regrutovani u rusku vojsku, njima se oduzima pasoš. Bez tog pasoša, sa ličnom kartom može se ići samo u Belorusiju, Kazahstan, Kirgistan i Jermeniju. Kirgistan i Belorusija nisu ni slobodne ni sigurne zemlje za dezertere iz Rusije, jer isporučuju svakog koga vlasti traže. Malo bolja situacija je sa Gruzijom i Srbijom' kazao je, između ostalog Alexander.

Sofia, suosnivačica *Feminističkog antiratnog otpora* kratko je govorila o *ruskom feminističkom antiratnom otporu*: 'Pokret je pokrenut februara 2022. godine u znak protesta protiv ruske invazije na Ukrajinu. U prvim mesecima pokret je uspeo da pokrene najbrže antiratne kampanje, privukao je više od 26.000 sledbenica/ka. Ovaj pokret

okuplja desetine već postojećih feminističkih grupa u celoj zemlji – od Kaljiningrada do Vladivostoka; pokretu se pridružilo više hiljada individualnih aktivistkinja.

Umetnost protiv nacizma, fašizma...

Adolfe, sedi! (13 min.) – scenario i režija: Zoran Solomun; uloge: Johannes Voelkel, Titus i Biene. Neonacista iz jednog sela u Saksoniji/Nemačka je svog psa nazvao Adolf i izdresirao ga da na komandu 'Hajl Hitler' podigne šapu. Neonacista je za to novčano kažnjen, a Adolf je upućen u dom za pse na prevaspitavanje.

Aktivistički osvrt Violeta Đikanović, ŽUC, Beograd koja je učestvovala na **na antifašističkim protestima u Nemačkoj** (masovne demonstracije širom Nemačke protiv ultradesničarske AFD partije). **O poseti jevrejskom getu u Krakovu:** 'Jedan od pet getoa koje je nacistička Nemačka napravila, trajao je od juna 1941. do 1943. Posle toga smo otišle do Šindlerove fabrike. On je spasio veliki broj Jevreja koji su radili u njegovoj fabrici', naglasila je Violeta.

Nedelja, 17. mart

Međunarodna politika – internacionalistički kutak

- **O političkoj mobilizaciji u Poljskoj na izborima oktobra 2023.** – govorila je **Magdalena Štandara**, Jagelonski univerzitet, Krakov/Poljska. O tome je takođe bilo reči u prethodnim rubrikama.
- **O međunarodnoj feminističkoj konferenciji Filia u Glazgovu, oktobar 2023** - govore: **Nela Pamuković**, Zagreb i **Sanja Pavlović**, Beograd (učesnice konferencije).
- **Međunarodne vesti – bilten od septembra 2023.- mart 2024.** (feminističke, antiratne-antimilitarističke/antirasističke; tranziciona pravda, antifašizam... *Stasa Zajović*) – to je podeljeno i poslato mejlom.

Dogovori o aktivnostima Mreže u narednom periodu – poslato učesnicama/ima.

Evaluacija: Sa čim odlazite, šta je za vas bilo najupečatljivije?

(Tanja Marković)

- **Većini učesnica/ka smatraju da je program veoma 'bogat', dobro osmišljen – raznovrstan, širi horizonte, podstiče na kritičko razmišljanje, preispitivanja, zajednički otpor kroz solidarnost, prijateljstvo, poverenje:** 'Bila sam zatečena intenzitetom programa, to je nabijeno sadržajima. Ovde je za mene bilo upadljivo poštovanje da se sve prati od početka do kraja' (*Ivana S.*); 'Ono što mene uvek na poseban način osnaži jeste kvalitet informacija koje ja ovde dobijem.

Ovo ovde je za mene jedna oaza znanja lišena neopterećena formalnostima. Ja odavde odlazim sa osećajem odgovornosti' (*Nikola*); 'Ovde se dosta uči, druži, pleše' (*Svetlana*); 'Za mene je svaki sastanak mreže ŽUC-a kao mali tektonski poremećaj zato što izaziva kretanja, promene u različitim pravcima, pomeranja u emotivnom, saznajnom, intelektualnom smislu' (*Snežana J.*); 'Meni je čast što sam deo ove zajednice i u ljudskom i u svakom smislu. Ovaj put stvarno ne bih mogla izdvojiti, sve bih nabrojala' (*Mima*) itd.

- **Međunarodna politika (Palestina, Izrael, Sirija, Rusija, Poljska ...)** - **informacije koje u domaćim medijima ne možemo da čujemo; izveštaj sa terena iz Sirije; analiza – uvid u genezu sukoba, u složenost problema; otpor, posebno žena represiji, diktaturama, militarizmu (ruski dezerteri) – podstiču internacionalističku solidarnost:** "Drago mi je da u istom danu možemo da čujemo ljude sa različitih meridijana. Retko kada možemo da čujemo ljude sa strane: Magdin izveštaj o Poljskoj; Zoričina prezentacija o Siriji. Vukova prezentacija' (*Slađana, Nadežda, Mima, Miloš, Ljilja, Lino, Ivana S.*); 'Poneću hrabrost žena da rade i grade mostove na najopasnijim područjima, a to je rad Zorice Skakun (*Snežana O.*); 'Zorica me fascinirala, jedva čekam da idem sa njom' (*Selena*); 'Bilo mi je najvažnije Zoricino izlaganje o Siriji' (*Suvada, Slavica*); 'Ono što sam čula o Bliskom Istoku, Rusiju, Siriji podstiče me na odgovornost i akciju' (*Snežana J.*); 'Drago mi je da su došli ovi mladi Rusi da nam daju jedan eho šta se dešava u njihovom svetu (*Nastasja*); 'Drago mi je da smo imali Ruse. Važna je pobuna ljudi u agresorskoj zemlji' (*Gordana*).
- **Ženski sud – slučaj Foča – hrabrost svedokinja i svedoka:** 'Najupečatljiviji mi je film ŽS Foča' (*Ivana S., Nikola, Mirjana*); 'Hrabrost žena me oduševila da govore ono o čemu se dešavalo' (*Svetlana*); 'Potresno mi je dostojanstvo žrtava u filmu' (*Stasja*); 'Divim se svedokinjama' (*Milka*) itd.
- **Promocija knjige 'Sloboda je čovekova suština' (desetak osoba je komentarisalo odabrane delove) – inovativno, inkluzivno:** 'Promocija knjige u petak je bila jedna nova vrsta prezentacije i umnožavanje i deljenje tog učenja. Novi način čitanja' (*Manda*); 'Prezentacija knjige profesora je urađena u najboljem terapeutskom maniru' (*Marijana*); 'Promocija knjige profesora Sadžakova mi je bila zanimljiva. Svakog koga sam slušala kao da je govorio o drugoj knjizi. Kao da se knjiga ponovo ispisuje. To je dobar način promocije knjige. Danas su promocije knjige sve manje popularne. Retko ljudi na njih idu. To je dobar način da se ljudi uključe' (*Selena*) itd.
- **Takođe su promocije drugih knjiga izazvale pažnju: Meri Dejli, Hrabrost da se Bude i Ode** (*Sanja, Ramiz, Nela, Marijana, Miloš*).

- **Mali koraci – veliki podvizi – svedočenje o istrajnoj borbi u malim sredinama, u lokalni zajednicama** (*Nadežda, Miloš*); 'Za mene su bili upečatljivi mali koraci iz Leskovca, Majdanpeka, Zaječara, jer ih ne bih čula. Izuzetno cijenim tu borbu koja traje svakodnevno' (*Marijana*) itd.

(Integralni izveštaj sa Sastanka Mreže (35 str.)

možete naći na sajtu ŽUC-a)

OBRAZOVNI PROGRAMI, MIROVNI SUSRETI

- pored već navedenih, u ovom izveštajnom periodu realizovani su, u okviru Mreže, i sledeći programi (ženski mirovni aktivizam, mirovni susreti, feministički diskusioni kružoci itd.). Navodimo ih hronološki:

10. januar, Zagreb/Hrvatska „Rat na Bliskom istoku, sa fokusom na izraelsko-palestinski sukob: kontroverze među nama; moralne dileme, pacifističke zamke...! – uvodničarka: Staša Zajović, ŽUC, Beograd; debata je održana u Centru za ženske studije, učestvovalo je **18** osoba iz Zagreba, Pakraca, Beograda.

Ženski mirovni aktivizam, Đulići, Bosna i Hercegovina

Obrazovni program koji udruženje građanki „Anima“ iz Đulića i Žene u crnom, Beograd organizuju od početka 2016. godine. Susreti u okviru Ženskog mirovnog aktivizma jačaju povjerenje, uzajamnu podršku i solidarnost, šire prostore ženske autonomije i samopouzdanja. I ovaj susret je nastavak dugogodišnje saradnje, prijateljstva, uzajamne podrške i zajedničkog rada „Anime“ i ŽUC-a.

1. februar, Đulići (Bosna i Hercegovina) – na tridesetom (**30**) ciklusu radionica Ženski mirovni aktivizam učestvovalo je **17** žena iz desetak sela sa područja Zvornika. Prikazan je film 'Ženski sud- slučaj Foča' o čemu je bilo reči u rubrici 'Ženski sud-feministički pristup pravdi'.

Žene su govorile o novim optužnicama za ratne zločine na području Zvornika: Tužilaštvo BiH podiglo je optužnicu protiv **11** osoba srpske nacionalnosti za ratne zločine na području Zvornika. Oni su optuženi da su krajem maja i početkom juna 1992. učestvovali u 'nezakonitom zatvaranju i nečovečnom postupanju prema 700 bošnjačkih muškaraca i dečaka. Budući da se među ubijenima nalaze mnogi srodnici prisutnih žena, izrazile su spremnost da svedoče pred sudom, da će uskoro početi pripreme za svedočenje na sudu u Sarajevu.

Sve žene su saglasne da je međunarodno pravosuđe (Haški tribunal) učinio 'veliku nepravdu' prema žrtvama ratnih zločina na području Zvornika i generalno istočne Bosne, gde je u dugom vremenskom periodu (1992.-1995.) civilno stanovništvo bilo izloženo ratnim stradanjima. Sve smatraju da je na tom području počinjen genocid,

ali da Haški tribunal to nije kvalifikovao kao genocid. Time je proizveo hijerarhiju među žrtvama...

Ženska biblioteka Đulići – U drugom delu susreta žene su komentarisale književna dela koja su preuzela na prethodnom susretu, a najviše su im se dopale knjige feminističkih autorki: Odri Lord, Jasmina Tešanović, Radmila Lazić itd.

25. mart, Leskovac – susret sa NVO 'I ja se pitam' I NENA – grupa za mir i prava žena (4 aktivistkinje ŽUC-a) – razgovor sa aktivistima/kinjama iz Leskovca.

Ada, 26. april 'Pamtimo antiratni otpor – mirovni susret' – održan je u Adi/Vojvodina **26. aprila 2024.** Na ovom mirovnom susretu učestvovalo je deset (10) osoba-aktivista/kinja iz Sombora, Trešnjevca, Sente, Zrenjanina, Beograda.

U znak sećanja **Ištvana Vebel/Ištvan Pišta Vebela** (1945.-2022.), koji je zajedno sa suprugom **Verom Vebel Tatić** (1943.-2020.) pokrenuo i organizovao antiratne proteste u Adi i generalno u Potisju i u Vojvodini. Njihov doprinos je bio ogroman u pomoći pobunjenicima protiv rata (dezerterima, prigovaračima savesti, izbeglicama i svim drugima koji su odbijali učešće u ratu). 'Ištvan i Vera su uspostavljali mostove mira i solidarnosti među građankama i građanima svih etničkih i državnih pripadnosti. Ovim skromnim činom odajemo priznanje I Veri, koji su ostavili neizbrisiv trag u našem antiratnom aktivizmu', rečeno je na ovom susretu.

O prisilnim mobilizacijama, posledicama i otporu u Vojvodini:

'Žrtve masovne prisilne mobilizacije u Vojvodini uglavnom bili pripadnici manjinskih naroda, antiratni aktivisti i političari' (*Stasa*). 'Tada je u Vojvodini podeljeno oko 200 000 poziva za ratište, a preko 100 000 muškaraca je poslato na ratište' (*Laci Bala*). Podsećeno je hrabri antiratni otpor, u to vreme najsnažniji upravo u Vojvodini. Bilo je reči i o sistematskom napadu na multikulturalni karakter Vojvodine - o etničkom čišćenju, etničkoj getoizaciji, uzurpaciji i pljački prirodnih resursa Vojvodine od strane ratno profilerske režimske strukture, što je dovelo do rastućeg odliva stanovništva koje traje do danas itd.

Solidarnost je naša snaga

Akcije solidarnosti – sa pripadnicama/ima ugroženih i obespravljenih manjinskih zajednica (socijalno-klasnih, etničko-rasnih, seksualnih), građanima/nkama čija su ljudska prava (radna, obrazovna, kulturna), ugrožena.

Solidarnost sa ratnim izbeglicama: Žene u crnom su započele 2013. kada su organizovane solidarne akcije protiv rasističkih napada koji su kulminirali krajem 2013 godine i od tada pa do sada Žene u crnom organizuju mnoštvo aktivnosti, o čemu možete naći informacije na sajtu Žena u crnom. Aktivnosti solidarnosti su

međusobno isprepletene, istovremeno uključuju više dimenzija – mirovnu, humanitarnu, umetničko-aktivističku, informativnu...

Direktna pomoć i podrška na terenu:

Solidarna podrška i pomoć palestinskim izbeglicama iz GAZE:

ŽUC je uspostavio kontakte od marta 2024. sa izbeglicama koje su stigle iz ovog ratnog područja:

22. mart, poseta izbeglicama iz Gaze u Krnjači, kod Beograda

– Palestinac koji je pre 13 godina došao u Beograd, završio studije medicine i uspeo da izdejstvuje (u vidu spajanja porodica) dolazak njegove dve sestre i brata sa decom – ukupno petoro dece. Došli su iz Gaze, preko Egipta, u januaru, a brat sa porodicom u februaru. Najveći deo porodice je ostao u Gazi, a mnogi su ubijeni, o čemu su nam svedočili. Skromnu humanitarnu pomoć smo donele (Staša i Violeta).

28. mart – poseta izbeglicama u Krnjači

– Dve aktivistkinje ŽUC-a (Violeta Đikanović i Zorica Skakun) posetile su palestinske izbeglice iz Gaze u Krnjači. Pored emotivne i moralne podrške, donele su humanitarnu pomoć. Solidarna pomoć i kontakti su nastavljeni.

Ostala suđenja – pored već navedenih, u ovom periodu pratile smo i sledeća suđenja:

I Suđenje Miroslav Mika Aleksić za silovanje i seksualno zlostavljanje

Januara 2021. – nekoliko bivših polaznica škole glume „Stvar srca“ iznelo je optužbe za silovanje i seksualno zlostavljanje protiv svog bivšeg učitelja glume Miroslava Aleksića.

21. aprila 2021. – podignuta je optužnica protiv Miroslava Mike Aleksića. On je uhapšen i u pritvoru je proveo osam meseci, kada je pušten da se brani sa slobode.

Februara 2022. – počeo sudski postupak protiv Aleksića je posle više odlaganja i završnih pripremnih ročišta.

U ovom izveštajnom periodu održana su tri (3) ročišta:

20. februar - glavni pretres nije održan zato što se na istom nije pojavio optuženi Miroslav Aleksić. Njegov branilac, advokat Zoran Jakovljević je rekao sudu da je optuženi lošeg zdravstvenog stanja, da je imao dve teške hiruške intervencije (poslednja je bila 12.01.2024.). On je predložio da se glavni pretres odloži sve do maja meseca, a priložio je lekarsku dokumentaciju. Tužiteljka se usprotivila ovom predlogu i zatražila da sud odredi medicinsko veštačenje optuženog kako bi se ustanovilo da li je on fizički sposoban da prati proces. Punomoćnik jedne od oštećenih, advokat Jugoslav Tintor je podržao zahtev Tužilaštva.

20. mart – Odloženo suđenje Mika Aleksić navodno zbog bolesti. Advokat optuženog je dostavio sudu dokument koji, kako tvrdi advokat, pokazuje da Aleksić nije sposoban za odazivanje sudu.

Tužiocima su rekli da je priloženi dokument neadekvatan, jer je zapravo nalaz lekara opšte prakse koji nije nadležan da odlučuje o mogućnosti optuženog da prisustvuje suđenju.

22. april – Odloženo suđenje zato što se na istom nije pojavio optuženi Miroslav Aleksić. Oštećena Jefimija Vujović je pristupila na glavni pretres. Sudija je rekao da je urađeno medicinsko veštačenje od strane Instituta za sudsku medicinu, u kojem je navedeno da je optuženi psihički sposoban, ali ne i fizički da učestvuje u sudskom postupku. Ovom ročištu prisustvovala su aktivistkinje ŽUC-a, kao i učesnice Regionalnog sastanka Ženskog suda: feministički pristup pravdi BiH (Bratunac, Foča, Srebrenica, Sarajevo, Zvornik); Crna Gora (Pljevlja), Hrvatska (Zagreb, Novska), Srbija (Leskovac, Kraljevo, Kruševac, Prijepolje).

Suđenje za paljenje ambasada u Beogradu

Ponovljeno suđenje (zbog promene u sastavu Sudskog veća) protiv četvorice visokih funkcionera policije u vezi sa napadima na ambasade SAD, Hrvatske, Nemačke i Turske, tokom mitinga „Kosovo je Srbija“, 21. februara 2008. godine.

Održano je ročište **13. februara**: predsednik Sudskog veća: sudija **Dušan Agatonović** doneo je odluku o odlaganju glavnog pretresa i obrazložio je time što su advokati odbrane koji su tražili odlaganje, izneli su glavne primedbe na tok ponovljenog postupka (ponovljenog zbog promene sastava Sudskog veća i Tužioca). Advokati su insistirali na manjkavostima optužnice. Sudija Dušan Agatonović je prihvatio predlog većeg dela branilaca okrivljenih da se ovaj glavni pretres odloži. Međutim, u vezi sa zahtevom da Sud da nalog Tužilaštvu da optužnicu u celini precizira, on je rekao da je mišljenja da je to „stvar Tužilaštva“ i da je optužnica, u jednom delu optužnog akta, već uređena.

(Integralne izveštaje sa navedenih suđenja možete naći na sajtu ŽUC-a)

DISKUSIONI KRUŽOCI, PREDAVANJA, DEBATE U PROSTORIJAMA ŽENA U CRNOM – “SREDE U ŽUC-u”

Praksa redovnih diskusionih kružoka, predavanja i zajedničke refleksije o važnim društvenim i političkim pitanjima u zemlji i svetu, nastavljena je i u ovom izveštajnom periodu, u kojem je organizovano dvanaest (12) predavanja, debata, predstavljanja knjiga, projekcija filmova u kojima su učestvovalo 210 osoba.

17. januar „Mamula All inclusive“, dokumentarni film reditelja **Aleksandra Reljića**. Film je napravljen u koprodukciji *Al Džazire Balkan/Al Jazeera Balkans, Greenfield i Core dox producenstskih kuća, NVO Centra za građansko obrazovanje*, a uz podršku *Filmskog centra Srbije*. Tvrđava Mamula, na ostrvu Lastavica kod Herceg Novog/Crna Gora bila je bila je logor i u Prvom svetskom ratu, u kojoj su bili

zatočeni crnogorski pobunjenici protiv austrougarske vojske (1918.). Tokom Drugog svetskog rata Mamula je bio koncentracioni logor za za više od dve hiljade civila, uglavnom žena i dece tokom italijanske okupacije. Antifašistička udruženja, zajedno sa porodicama žrtava, posećivali su Mamulu u znak sećanja na stradanja. Međutim, Vlada Crne Gore je 2015. godine dala u zakup egipatsko-švajcarskom investitoru da Mamulu pretvori u luksuzni hotel *Mamula Island* koji je otvoren za goste 2022. Uprkos protivljenju antifašističkih udruženja. Film svedoči o brisanju sećanja na mesta stradanja u funkciji profita. Projekciji i razgovoru prisustvovalo je **12** osoba.

31. januar „Rat je najveće zlo“ autora **Krisa Hedžesa** (Chris Hedges) u izdanju Sandorfa, Zagreb (2023.). Knjiga je posveta mirovnoj politici, pacifizmu i antimilitarizmu američkog novinara, ratnog izveštaca i publiciste, **Krisa Hedžesa**, dobitnika **Pulicerove nagrade**. Hedžes je kao ratni reporter izveštavao iz sukoba na Bliskom istoku, Balkanu i Africi... Aktivisti/kinje su komentarisale ili knjigu u celini ili odabrane delove knjige o Hedžesovom pristupu temama rata i mira, ulozi SAD i Zapada u međunarodnoj politici i rešavanju ratnih sukoba, politici SSSR-a i Rusije, humanističkim i hrišćanskim vrednostima koje posebno interesuju ovog autora-u kontekstu rata i zločina, mogućim sličnostima između politike koja je vođena u našim sukobima 1990-tih i na drugim mestima u svetu. U ovom događaju učestvovalo je **11** osoba.

7. februar „O kulturnoj praksi tuženja u Crnoj Gori kroz feminističku perspektivu“. **Ljubica Duvnjak Đurđevski**, etnološkinja, objasnila je da je istraživanje rezultat evropskog projekta u kojem su učestvovalе istraživačice iz Beograda, Beča i Berlina. Istraživanje je koristila i kao empirijsku osnovu za svoj diplomski rad na Katedri za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu i taj rad je proglašen najboljim u 2023. godini.

'To je specifičan materijal istraživanja o ženama koje tuže ili su svedokinje te prakse u Crnoj Gori, je jedna od možda poslednjih mogućnosti da se razgovara sa ženama koje su deo tradicionalne prakse tuženja koja polako nestaje' kazala je Ljubica. Objasnila je da je koristila je metodologiju refleksivne etnografije koja se bazira

na formiranju zajedničkog znanja ispitivača/ce i sagovornika/ce, kroz proces razgovora. Iskustvo koje je posle istraživanja i pisanja diplomskog rada imala, Duvnjak-Đurđevski je opisala kao „ tužno, katarzično, lično“. Kao svoj doprinos temi tuženja, ona ističe retko korišćenu „feminističku perspektivu“, istraživanja i zaključivanja. Predstavljanju istraživanja i razgovoru prisustvovala su **23** osobe.

14. februar „Omaž Nedi Božinović“ (1917-2001) – Pre Drugog svetskog rata, kao studentkinja Beogradskog univerziteta/BU, Neda je bila aktivna u studentskom i ženskom pokretu; tokom Drugog svetskog rata, Neda je bila antifašistička borkinja, aktivna u AFŽ-u, u NOB-u, tokom ratova devedesetih Neda je bila aktivna u Centru za antirantnu akciju, a jedna je od osnivačica Žena u crnom. U znak sećanja na Nedu prikazana su dva dokumentarna filma u produkciji Grupe za videoaktivizam ŽUC-a: **“Neda Božinović Kontinuitet borbe za mir i ženska ženska prava”(17.15, min.)** i **“Neda Božinović – od partizanke do antimilitaristkinje”(15.45 min.)** – dokumentarni film, razgovori sa Nedom B. o njenom učešću u Drugom svetskom ratu, uzrocima raspada SFR Jugoslavije, itd. Takođe je bila promovisana i publikacija **„Povest otpora-Neda Božinović“** koju su priredile **Marijana Stojčić i Nađa Bobičić** (izdanje Centra za primenjenu istoriju-CPI). Događaju je prisustvovalo **20** osoba.

21. februar “O kulturi i položaju kulturnih radnika/ca u Beogradu“. Uvodničar **Ivan Srdanović**, autor više prozih dela i priređivač memoarskih svedočenja, naglasio je veoma težak položaj nezavisnih kulturnih radnika/ca, na državnu podršku isključivo ‘onima koji pokazuju lojalnost prema partijama na vlasti’. Srdanović smatra i to da bi materijalna potpora tako odabiranih umetnika trebalo da postoji tokom čitavog perioda njihovog rada na nekom delu... Na kraju razgovora o kulturi, njenim fenomenima i ovdašnjem već dugo dominirajućem neprepoznavanju uloge emancipatorske kulture za obrazovanje i razvoj društva, uvodničar Ivan Srdanović je predstavio knjige čiji je autor ili kojima se kao priređivač i urednik bavio. Razgovoru je prisustvovalo **18** osoba.

6. mart „Govorila sam samo istinu i ništa nisam prećutala“ knjiga **Sodžerner Trut** (Sojourner Truth) (izd. CK13, Novi Sad, 2023), u ediciji *Hrabrost je zarazna*, rezultat je interesovanja ove organizacije za specifične teme koje su, istovremeno teološki, pacifistički i feministični relevantne.

Uvodničar **Borislav Prodanović** (CK13) je istakao da je Sodžerner Trut je rođena kao **Izabel Baumfri** (1797-1883) i živela je u dramatičnom periodu istorije SAD kada su istovremeno sa robovlasništvom jačale inicijative i pokreti za ukidanje ropstva Afroamerikanaca kojima je i Sodžerner pripadala. Od robinje ona je, tokom svog –za to vreme i njen položaj dugog života, postala uticajna propovednica, abolicionistkinja i borkinja za ljudska i ženska prava. Uvodničarka i pesnikinja **Radmila Lazić** je jednu svoju pesmu posvetila Sodžerner: „Ona me je baš inspirisala. Našla sam njeno ime u jednom našem časopisu. Mi svi mislimo da sve počinje od nas...“. U razgovoru je učestvovalo **19** osoba. **13. mart** - Razgovor sa **Aleksanderom Finiarelom**, dopisnim članom *Globalne akademije* (Ruski program, Univerziteta Džordž Vašington (Tbilisi/Gruzija) suosnivačem *Feminističkog antiratnog otpora*.

Pre početka razgovora sa ruskim disidentom, prigovaračem savesti **Aleksanderom Finiarelom**, prikazan je film o **Alekseju Navaljnom** koji pokazuje najvažnije detalje iz života Navaljnog koji su, na neki

način, odlučili njegovu tragičnu sudbinu, pod vlašću **Vladimira Putina**. Posebno je zanimljiv prikaz sistema podrške u Rusiji koji je dosta uspešno organizovao Navaljni, koristeći aktiviste, volontere, društvene mreže i izuzetno posećen sopstveni blog. Organizacija Navaljnog je imala ispostave u značajnim broju mesta u unutrašnjosti Rusije što ga, verovatno, izdvaja od većine drugih protivnika i žrtava Putinovog režima. Finiarel pomenuo i druge žrtve i objasnio istu matricu koju je Putin koristio u slučajevima smrti i ubistava svojih protivnika: javno omalovažavanje njihovog značaja i uticaja, režim ih je nazivao „nevažnim“, da bi po njihovoj smrti ili pokušajima likvidacije tvrdio da sa tim on nema nikakve veze.

Što se tiče političkog egzila u Gruziji, Finiarel je rekao da iako su ljudi tamo gostoljubivi to nisu i prema ruskim emigrantima. „Stanovništvo je podeljeno. Pola mrzi Ruse, a pola ima lepe uspomene iz vremena SSSR-a. Ni Srbija ni Gruzija nisu za nas bezbedne zemlje.“ Susretu su prisustvovala **24** osobe.

20. mart „Cinične kritičke teorije, Helen Plakrouz i Džejsma Lindzija“ - predstavljanje i razgovor povodom njihove knjige **Cinične teorije** - Kako su aktivisti u obrazovnom sistemu sveli sve na rasu, rod i identitet-i zašto to šteti svima; *Helen Pluckrose and James Lindsay: Cynical theories – How Activists Scholarship Made Everything about Race, Gender and Identity – and Why This Harms Everybody*. Prenosimo prvi deo razgovora u kojem su aktivisti/kinje komentarisale/i odabrane tekstove iz ove knjige. Ovo je prvi deo razgovora u kojem su aktivisti/kinje **(20)** komentarisale/i odabrane tekstove iz ove knjige.

27. mart – Predstavljanje i razgovor na temu *Cinične kritičke teorije*, povodom knjige *Helen Plakrouz i Džejsma Lindzija „ Cinične teorije“* (Kako su aktivisti u obrazovnom sistemu sveli sve na rasu, rod i identitet-i zašto to šteti svima), drugi deo u kojem su aktivisti/kinje komentarisali odabrane delove ove knjige. U ovom kružoku je učestvovalo **20** osoba.

3. april – Jedan život (2023) – Film reditelja **Džejsma Hauza** „Jedan život/One life“ (VB, 2023), biografski je igrani film o Britancu **Nikolasu Nikiju Vintonu** (igraju ga **Džoni Flin i Entoni Hopkins**), dvadsetdevetogodišnjem brokeru koji, kao entuzijasta i na molbu prijatelja iz Britanskog odbora za izbeglice, u decembru 1938. godine, a samo nekoliko meseci posle potpisivanja Minhenskog sporazuma, odlazi i Prag. Vinton pokušava da pomogne Jevrejima koji u nekoj vrsti logora žive u nehimanim uslovima-čime su posebno pogođena deca. Koristeći svoje privatne veze i uporno lobirajući kroz institucije u Londonu, on uspeva da jevrejskoj deci obezbedi 669 pasoša i istovremeno im nađe smeštaj u britanskim hraniteljskim porodicama (koje su se obavezivale da o deci brinu dok ne napune 17 godina). Prikazivanje filma, koji je praćen sa velikom pažnjom u ŽUC-u, nastavljeno je razgovorom o njegovom sadržaju, sa pomalo čuđenja: Kako je moguće da je tako veliko humanitarno delo otkriveno tek u vreme starosti glavnog protagoniste? Prisutni/e su se prisetili i drugih

biografskih filmova o „pravednicima među narodima“ („Šindlerova lista“ Stivena Spilberga, „Valenberg-priča heroja“, Lamonta Džonsona itd. Projekciji filma i razgovoru prisustvovalo je **12** osoba.

10. april – Različiti odgovori intelektualne elite na krize u državi i društvu (posebno u medijima i akademskoj zajednici); Ko su intelektualci a ko samo znalci? Građanski i /ili politički angažman?

Uvodničari: **Rade Veljanovski**, profesor FPN-a u penziji, dugogodišnji novinar i urednik, autor knjige “Srbija” i Đorđe Pavićević, profesor FPN-a, narodni poslanik u Skupštini Srbije (Zeleno-levi front).

Veljanovski se osvrnuo na političke scene devedesetih godina kada je postojao dosta širok spektar političkih partija i organizacija i kada se, u okviru opozicije, raspravljalo o različitim pristupima političkim problemima: “Naročito u strankama liberalnim i levim kao što su bili *UJDI, Reformisti, Građanski savez, Socijal-demokratska unija...* išlo se do kraja u svemu, nijedna tema nije bila tabu. Danas, bojim se, toga nemamo. Imamo navijačke grupe koje imaju ideologiju. Naše partije-proevropske, skrivaju svoje mišljenje o društvenim problemima i politici države. Ako ste elita, nema bežanja od pitanja Kosova, Francusko-nemačkog sporazuma...”

Đorđe Pavićević je odgovarao i opisujući atmosferu u parlamentu gde, kako je rekao nije-sem jednom, bilo rasprave o Kosovu: “Na sednicama je teško pokrenuti teške teme. Bio je jedan izveštaj o Kosovu, sa Aleksandrom Vučićem. Mi smo izašli sa stavovima da je u Srebrenici počinjen genocid, da dajemo podršku predlogu sporazuma za Kosovom, ali na režimskim medijima uvek nas “okrivljuju”: da smo predali Kosovo, da optužujemo srpski narod za genocid...” itd. Događaju je prisustvovalo **19** osoba.

24. april “Štrajk gladau kao sredstvo političke borbe u SFR Jugoslaviji (20. vek) i Srbiji (21. vek)”, kao i o 40 godina od hapšenja učesnika/ca Otvorenog univerziteta (20.4.1984.) i suđenja ‘Šestorici’-u okviru tematskog ciklusa “(Ne)vidljiva SFRJ”.

Uvodničar **Gordan Jovanović** je napravio istorijski presek na

globalnom planu 'štrajkova glađu', njihovih povoda, moralnih i političkih potencijala i dometa. Izneo je i lično iskustvo: „Ja imam iskustvo štrajkovanja glađu od sedam-osam dana (1984.). To je krajnji vid političke borbe, najčešće u najtežim uslovima-u zatvoru. Obično se tu traži nešto što je dobra volja zatvorske uprave-knjige, štampa, da se vidi advokat...Takav štrajk ima „ucenjivački potencijal“, jer odgovornost za eventualnu smrt onog ko štrajkuje glađu ide na račun vlasti. Ne ulazi se u takav štrajk ako ne postoji pristup javnosti. Moralni sud je ono što je prelomno.“

Što se tiče štrajkova glađu u *SFR Jugoslaviji*, Jovanović je napravio kratku hronologiju štrajkova glađi:

1970. – štrajk rudara (1970.) u Kaknju (Bosna i Hercegovina), koji su štrajkovali zbog neisplaćenih plata i loših uslova rada. Štrajk je trajao oko deset dana, a par studenata Filozofskog fakulteta u Beogradu štrajkovalo glađu sedam dana, podržavajući rudare.“

1975. – uhapšeni su učesnici tzv. *Barskog kongresa*, uglavnom „inforbirci“.

1982. – protest u u Beogradu, znak podrške poljskoj Solidarnosti, u zatvoru štrajkovali disidenti.

1984. – policija uhapsila (20.4.1984.) i ispitivala **28** učesnika/ca razgovora u okviru Otvorenog univerziteta, na kojem je **Milovan Đilas**, najpoznatiji disident govorio o rešavanju nacionalnog pitanja u SFRJ, sa posebnim osvrtom na period kada je on bio na vlasti. Grupa uhapšenih štrajkovala je u zatvoru glađu. U okviru ovog slučaja država je organizovala suđenje 'Šestorici', ali zbog ogromnog međunarodnog pritiska, većina oslobođena. Međutim, jedan od učesnika skupa aprila 1984. (*Radimir Radović*) je ubijen (od strane Državne bezbednosti) i do današnjeg dana država nije priznala odgovornost. Od štrajkova u 21. veku najviše je bilo reči o štrajku narodne poslanice Marinike Tepić (decembar 2023.) zbog izborne krađe. Ovom razgovoru prisustvovala su **24** osobe.

*(Integralne izveštaje sa navedenih kružoka
(28 str.na srpskom jeziku) možete na sajtu ŽUC-a)*

IZDAVAČKA DELATNOST

U ovom izveštajnom periodu objavile smo:

Ženski sud – slučaj Foča: feministički pristup pravdi – o Ženskom sudu održanom 26.juna 2023. u Beogradu. Knjiga ima četiri (4) poglavlja: *Uvod; Pamtimo zločine – svedočenja; Saradnice Ženskog suda – analiza konteksta svedočenja i Prilozi i Pogovor*. Uredila: Staša Zajović; saradnice/e: *Maša Malešević, Sanja Pavlović i Miloš Urošević*; recezentkinje: *Svenka Savić i Rada Iveković*; prelom i dizajn: Škart; štampa: *Art print*; knjiga ima **159** stranica.

KAMPANJE, APELI/SAOPŠTENJA

Pored navedenih inicijativa u ovom izveštajnom periodu, takođe smo pokrenule ili aktivno učestvovala smo aktivno u brojnim kampanjama pre svega u vezi sa zahtevima za suočavanjem s prošlošću – odgovornost za ratne zločine, nasilju nad ženama, protiv rata, represije nad političkim neistomišljenicima; nad izbeglicama. Izdvajamo neke od saopštenja:

Stop ratu u Ukrajini! Stop ratu na Bliskom istoku! – u saopštenju od 23. februara, ŽUC je uputio zahteve za:

- Hitnu obustavu ratnih dejstava u Ukrajini, političko a ne vojno rešenje rata u Ukrajini, povlačenje nezakonitih ruskih okupacionih trupa iz Ukrajine,
- Obustavu vojnih dejstava u pojasu Gaze,
- Oslobođanje izraelskih talaca i palestinskih zatvorenika, okončanje opsade i izolacije Gaze, slobodno dopremanje humanitarne pomoći i medicinskih usluga palestinskom stanovništvu,
- Priznavanje države Palestine, okončanje okupacije i nasilja na Zapadnoj obali,
- Priznavanje prava na azil i zaštitu protivnika rata, dezertera, prigovarača savesti, izbeglica, novinara/ki, aktivista/skinjama u svim zemljama u kojima su žrtve političke represije itd.

Oslobodite Aidu Ćorović ! – ‘Bivša narodna poslanica i poznata aktivistkinja Aida Ćorović, osuđena da plati novčanu kaznu u visini od 100.000 dinara zato što je 9.novembra 2021. godine jajima gađala mural osuđenog ratnog zločinca Ratka Mladića, koji se nalazi na stambenoj zgradi u Beogradu. Ukoliko ne plati navedenu sumu, Aida mora na izdržavanje dvomesečne zatvorske kazne. Država nastavlja sa progonom onih koji se zalažu za poštovanje sudski utvrđenih činjenica, koji su protiv relativizacije zločina. Građani koji misle različito u odnosu na vladajući režim konstantno kvalifikuju se kao izdajnici/e, strani/e plaćenici/e i najveći neprijatelji države, njihove aktivnosti bivaju kriminalizovane a oni/e se prepuštaju na milost i nemilost osvetoljubivom i krvožednom režimu i njegovim plaćenim kriminalcima, kao i raznovrsnim psihopatama. *Očekujemo od sudskih vlasti – ako je u njima ostalo i trunke svesti o nezavisnosti sudske od izvršne vlasti – da odmah ukinu presudu Aidi Ćorović, kao i da preduzmu potrebne mere u cilju sprečavanja daljnje glorifikacije osuđenih ratnih i drugih zločinaca*’ navodi se u saopštenju od 19. marta ŽUC-a, Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji i Akademske inicijative „Forum 10“ - Novi Pazar

Stop rasizmu prema izbjeglicama! Stop rasnoj diskriminaciji izbjeglica! – povodom 21. marta – Međunarodnog dana borbe

protiv rasizma i rasne diskriminacije, Žene u crnom Beograd I Mreža ŽUC iz cele Srbije, uz podršku dvadesetak organizacija civilnog društva iz BiH, Crne Gore, Hrvatske upozorile su: 'Tragediju izbeglica povećava i njihov nejednak tretman na osnovi njihove rasne, etničke, vjerske, rodne i jezične, kao i političke pripadnosti. Veoma je pohvalno što većina zemalja EU rado prima ukrajinske izbjeglice, ali je krajnje nemoralno i neprihvatljivo da se istovremeno sprovodi rasistička diskriminatorna politika prema izbjeglicama iz drugih ratnih područja.'

Ovom mirovnim apelom izražavamo:

- *Najoštrij protest protiv rasističke, ksenofobične politike prema izbjeglicama;*
- *Zahtjev za zaustavljanjem rata u Ukrajini, na Bliskom istoku i drugdje – odgovornost za rat, stradanja i uništenje snose najmoćnije zemlje međunarodne zajednice koje se rukovode isključivo geostrateškim interesima i prodajom oružja;*
- *Odbijanje diskriminacije izbjeglica na osnovu etničke, rasne, vjerske ili kulturne pripadnosti;*
- *Najdublju ogorčenost zbog zatvaranja granica – progoni, deportacije, ponižavanje izbjegličke populacije koja bježi od rata, bijede, represije itd.*

Srpska pravoslavna crkva/SPC na prvoj liniji borbe za stvaranje teokratske države – u saopštenju ŽUC-a, Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji i Ženskih studija i istraživanja – Novi Sad (31. mart). povodom kampanje za ukidanje Zakona o rodnoj ravnopravnosti koju vode SPC, brojne državne, kao naučne institucije naglašava se: 'Na udaru su rodno osetljiv jezik i tzv. rodna ideologija. Na taj način oni se priključuju globalnoj ofanzivi protiv „rodne ideologije“ koju sprovode fundamentalisti svake vrste zajedno s desničarskim i ekstremističkim političkim pokretima, koji zloupotrebljavaju religiju, naciju, tradiciju i kulturno nasleđe u cilju povratka čovečanstva u srednjovekovni mrak. Svejedno da li se radi o islamskim, hrišćanskim (evangeličkim, katoličkim i pravoslavnim), jevrejskim ili hinduističkim radikalima (ili neofašistima i neonacistima), svima je njima zajednički uzor uspostavljanje poretka koji će obnoviti i učvrstiti patrijarhalne odnose moći, svesti žene na njihovu prirodnu ulogu rađanja sinova za topovsko meso u budućim ratovima, a rodno različite izopštiti iz društva. Osuđujući neprihvatljivo i protivustavno delovanje Crkve i njenih saveznika, mi ćemo se zajedno sa drugim akterima/kama građanske Srbije i dalje odlučno zalagati za očuvanje sekularnog karaktera države i društva, protiveći se mešanju verskih institucija u sferu obrazovanja, ljudskih prava, a posebno ženskih ljudskih prava' itd.

Apel za slobodu javne reči i kritičkog mišljenja – povodom hajki protiv nezavisnih medijskih radnika, ŽUC, Helsinški odbor za ljudska prava, Savez antifašista Srbije, Građanski demokratski forum uz podršku opozicionih javnih ličnosti u saopštenju od 2. aprila upozoravaju:

U obračunu režima sa opozicionim i kritičkim delom društva u Srbiji, propaganda predsednika Vučića je targetirala i izložila besprimernoj hajci, novinara i profesora Filozofskog fakulteta u Novom Sadu **Dinka Gruhonjića** i predsednicu Nezavisnog društva novinara Vojvodine **Anu Lalić**. Lažiranjem i montažom snimaka i intenzitetom poziva na linč, njima je ozbiljno ugrožena bezbednost. Lalić i Gruhonjić su i do sada bili kritični prema režimu, ali su poslednje targetiranje i pozivi na linč poslužili, kao paradigma, u cilju ućutkivanja svih opozicionih glasova. Brutalna i anticivilizacijska kampanja protiv Dinka Gruhonjića i Ane Lalić služi se Putinovim metodama i pretili da eskalira, jer po prvi put predsednik Vučić više nije siguran u svoju poziciju. Čitavu deceniju je uživao podršku zapada koja mu je omogućila da se pred javnošću predstavlja kao nezaobilazan faktor u promovisanju evropske Srbije. Sada je sa tom politikom završeno, a sve kritičkiji tonovi sa zapada i Vučićevo okretanje autokratskim režimima, neminovno vode Srbiju u novu izolaciju, koja će pojačati unutrašnju represiju i teror prema svim kritički orijentisanim pojedincima i opozicionim grupama. organizovana kampanja mržnje i poziva na linč protiv Dinka Gruhonjića i Ane Lalić, samo početak scenarija koji sledi kao rezultat sve većeg približavanja Vučića režimu u Moskvi.

Zbog toga, potpisnice i potpisnici pozivaju međunarodnu zajednicu da spreči predsednika Vučića da sprovodi unutrašnju represiju i da mu jasno stavi do znanja da više neće tolerisati nasilničko i antidemokratsko ponašanje, kao i da će nastavak i produbljivanje autoritarnih praksi izazvati posledice po dalje odnose vlasti sa demokratskim društvom' itd.

Pamtimo ! – povodom 25. godišnjice ubistva 16 radnika RTS-a tokom Nato bombardovanja (23. april 1999.), Žene u crnom izrazile svoje saosećanje i solidarnost sa porodicama ubijenih. Takođe su ponovile zahteve vlastima države Srbije da obeštete porodice žrtava i da priznaju svoju odgovornost za ovaj zločin.

*Izveštaj priredila: Staša Zajović;
sarađivale/i: Miloš Urošević, Nastasja Radović,
Nataša Milanović, Zinaida Marjanović.*

Jun 2024.